

**КИЇВСЬКИЙ СТОЛИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
ФАКУЛЬТЕТ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА І ХОРЕОГРАФІЇ
КАФЕДРА МУЗИКОЗНАВСТВА ТА МУЗИЧНОЇ ОСВІТИ**

«Допущено до захисту»:

Завідувач кафедри музикознавства та музичної освіти

Ольга Олексюк

Протокол засідання кафедри № 16 від «12 листопада» 2025 р.

ПИЛИПЧУК ВАДИМ ІВАНОВИЧ

**РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ МИСТЕЦЬКОЇ ШКОЛИ
У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ГРИ НА САКСОФОНІ**

Кваліфікаційна робота зі спеціальності

025 «МУЗИЧНЕ МИСТЕЦТВО»

Освітньо-професійна програма **025.00.01 «МУЗИЧНЕ МИСТЕЦТВО»**

Науковий керівник:

Бондаренко Лариса Анатоліївна,

кандидат педагогічних наук, доцент

завідувач НМЦ досліджень, наукових проектів та програм,

доцент кафедри музикознавства та музичної освіти

ЛБЗ

Київ – 2025

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ МИСТЕЦЬКОЇ ШКОЛИ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ГРИ НА САКСОФОНІ	7
1.1. Розвиток творчих здібностей учнів мистецької школи як наукова проблема	7
1.2. Особливості розвитку творчих здібностей учнів мистецької школи у процесі навчання гри на саксофоні.....	19
Висновки до першого розділу	30
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ МИСТЕЦЬКОЇ ШКОЛИ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ГРИ НА САКСОФОНІ	32
2.1. Педагогічна діагностика стану розвиненості творчих здібностей учнів мистецької школи у процесі навчання гри на саксофоні.....	32
2.2. Педагогічні умови, методика розвитку творчих здібностей учнів мистецької школи у процесі навчання гри на саксофоні	46
Висновки до другого розділу	58
ВИСНОВКИ	60
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	64
ДОДАТКИ	71

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Завдання, що постають перед сучасним суспільством, вимагають постійного вдосконалення освітніх систем та створення умов для розвитку і самореалізації кожної особистості, здатної до навчання протягом усього життя. Історично ставлення суспільства до освіти змінювалося, але завжди її вважали важливою для формування творчої особистості. Сьогодні в освіті активно проводяться реформи, метою яких є виховання конкурентоспроможної, творчої особистості, здатної до самовизначення, самореалізації та самовдосконалення, а також до розвитку своїх талантів, здібностей, компетентностей, творчості і допитливості. Саме тому сучасна школа повинна забезпечити формування такої особистості, де важливу роль у досягненні цієї мети має музичне мистецтво.

Розвиток творчих здібностей учнів у процесі навчання мистецьким дисциплінам має велике значення для їхньої подальшої професійної кар'єри та культурного збагачення. Одним із основних напрямів мистецької освіти є навчання гри на музичних інструментах, зокрема на саксофоні. Цей інструмент, завдяки своїй універсальності та багатогранності звучання, дозволяє розвивати у учнів не тільки технічні навички, але й творчі здібності, здатність до інтерпретації музичних творів, вираження власних емоцій та ідей через музику.

Процес навчання гри на саксофоні включає в себе як технічні аспекти – правильну постановку рук, дихання, техніку гри, так і творчі елементи, такі як інтерпретація музичних творів, імпровізація, розвиток музичного слуху та стилістичних особливостей. Успішний розвиток цих навичок дозволяє учням не тільки досягати високих результатів у виконанні, але й відкрити нові можливості для самовираження через музику. Важливою складовою є також взаємодія з іншими музикантами та участь у ансамблях, що розвиває командну роботу та адаптацію до різних музичних стилів і напрямків.

Актуальність теми дослідження «Розвиток творчих здібностей учнів мистецької школи у процесі навчання гри на саксофоні» зумовлена необхідністю вдосконалення методик викладання дисциплін інструментально-виконавського циклу в закладах мистецької освіти. Сучасний підхід до навчання має акцент на формуванні творчої особистості, здатної до самовираження та інтерпретації музичних творів у власному стилі. У контексті змін у культурному середовищі та розвитку музичної освіти виникає потреба в аналізі та створенні ефективних методів для розвитку творчих здібностей учнів саксофоністів.

Аналіз численних досліджень і публікацій щодо розвитку творчих здібностей учнів мистецьких шкіл у процесі навчання гри на саксофоні свідчить про комплексний характер проблеми та інтеграцію філософських, психологічних і педагогічних підходів. Так, класичні та сучасні музикознавчі роботи Ю. Барановського, Д. Зотова, В. Громченка, М. Крупця, Д. Максименка та В. Лебеда висвітлюють історію саксофона, інструментальне виконавство та розвиток репертуарних новацій, тоді як В. Бішко, Т. Божок, К. Волинець, В. Чорноус, Е. Удовенко, О. Кульчицька, Л. Кондратова та В. Міщедченко досліджують психологічні та педагогічні механізми стимулювання креативності й формування творчих здібностей. Педагогічні аспекти розвитку музично-творчих умінь учнів розкривають роботи О. Черсака, О. Молодія, М. Стецюка, О. Круся, В. Шкоби, Т. Горобця, К. П'явки, П. Якименка, І. Павленка, О.В. Попової та А. Яськіва, що акцентують на індивідуалізації навчання, інтегрованих методиках і інструментальних підходах. Дослідження О. Бузової, М. Вовка, Н. Філіпчука, К. Завалко, А. Халілової, А. Степанової, Ц. Чжань та Я. Янчі розкривають теоретико-методологічні засади професійної підготовки майбутніх учителів музики, враховуючи європейські традиції та сучасні педагогічні технології. Відсутність спеціалізованих досліджень із розвитку творчих здібностей учнів мистецької школи у процесі навчання гри на саксофоні підкреслює актуальність і наукову новизну

обраної теми, оскільки вона відкриває можливість системного вивчення методів формування творчого потенціалу та ефективних підходів до музичної освіти.

Об'єкт дослідження – процес навчання гри на саксофоні учнів у мистецькій школі.

Предмет дослідження – педагогічні умови та методика розвитку творчих здібностей учнів мистецької школи у процесі навчання гри на саксофоні.

Мета дослідження – обґрунтувати доцільність і визначити педагогічні умови, апробувати методику розвитку творчих здібностей учнів мистецької школи у процесі навчання гри на саксофоні.

Завдання дослідження:

- з'ясувати стан розробленості проблеми дослідження;
- виявити особливості розвитку творчих здібностей учнів мистецької школи у процесі навчання гри на саксофоні;
- здійснити педагогічну діагностику рівнів розвиненості творчих здібностей учнів мистецької школи у процесі навчання гри на саксофоні;
- визначити й обґрунтувати педагогічні умови, апробувати методику розвитку творчих здібностей учнів мистецької школи у процесі навчання гри на саксофоні.

Методи дослідження

- *теоретичні* – аналіз філософських, психолого-педагогічних, мистецтвознавчих джерел, синтез, порівняння, узагальнення теоретичних положень з теми та практичного виконавського досвіду;
- *емпіричні* – педагогічне спостереження, опитування (анкетування, інтерв'ювання), тестування, оцінювання.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що **вперше**: проаналізовано теоретико-методологічні та практичні аспекти розвитку творчих здібностей учнів мистецької школи у процесі навчання гри на саксофоні, виокремлено специфіку формування музично-творчого потенціалу на різних етапах навчання, інтегровано

психолого-педагогічні підходи до стимулювання креативності та визначено ефективні педагогічні прийоми, які забезпечують гармонійний розвиток інструментальної майстерності й творчої активності учнів.

Практичне значення здобутих результатів полягає в тому, що матеріали кваліфікаційної роботи можуть бути використані для оновлення змісту освітніх програм мистецьких шкіл, використання пропонованих педагогічних умов, методів та засобів розвитку творчих здібностей в освітньому процесі мистецьких шкіл, зокрема у процесі навчання гри на саксофоні.

Апробація результатів дослідження. Основні положення кваліфікаційної роботи представлено на XI Міжнародній науково-практичній онлайн- конференції «Професійна мистецька освіта і художня культура: виклики XXI століття» (16 травня 2025 року, Київський столичний університет імені Бориса Грінченка).

Структура кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг роботи – 69 сторінок, у тому числі основного тексту 62 сторінки. Робота включає 13 таблиць, 2 діаграми та 5 додатків. Список використаних джерел містить 56 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ МИСТЕЦЬКОЇ ШКОЛИ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ГРИ НА САКСОФОНІ

1.1. Розвиток творчих здібностей учнів мистецької школи як наукова проблема

Проблема здібностей є однією з найбільш обговорюваних та актуальних у сучасній педагогіці та психології. У традиційному розумінні здібності базуються на індивідуальних психологічних якостях особистості та є важливими для успішного виконання певного виду діяльності, зокрема театральної, музичної, художньої, хореографічної тощо. З цією думкою погоджуються й науковці, зокрема О. Черсак та О. Молодій, які стверджують, що всі діти народжуються з природними задатками для розвитку музичних здібностей [47, с.133]. Згодом ці здібності можуть бути успішно реалізовані через процес навчання та виховання, що сприяє гармонійному розвитку особистості. Також, як зазначають інші дослідники [4], розвиток здібностей є ключовим фактором для формування творчих і професійних навичок у дітей.

Розвиток творчих здібностей учнів мистецьких шкіл є важливою науковою проблемою, яка привертає увагу педагогів і психологів уже тривалий час. Сучасна освіта вимагає від учнів не лише опанування технічних навичок, а й уміння проявляти індивідуальність, креативно мислити та самостійно приймати музичні рішення. Дослідження цього питання дозволяють визначити ефективні методи та підходи, які сприяють формуванню творчого потенціалу дітей, розвитку їх музичної самостійності та здатності до самовираження в процесі навчання [18].

Вперше спроби осмислити феномен творчості зустрічаються у працях античних мислителів Платона та Аристотеля. Платон розрізняв божественну та людську творчість: перша пов'язана зі спогляданням Бога й створенням світу, друга

– з прагненням людини пізнати сутність світу та логос через утворення нових понять. Він розглядав творчість як «божественну хворобу», даровану обраним богами [38, с. 16]. Аристотель поєднував творчість з мистецтвом, підкреслюючи роль наслідування (*mimesis*) реального світу, але водночас відзначав свободу митця у виборі об'єктів і способів відтворення, де фантазія та уява відіграють ключову роль. У середньовіччі творчість трактували як божественний акт, а роль людини у процесі залежала від Божої волі (Ф. Аквінський, М. Кузанський). Лише в епоху Відродження посилюється увага до людської самостійності, особистості митця та акту творчості: людина усвідомлюється творцем самої себе та історії людства, а ідеал *homo universale* стає символом гармонійно розвиненої особистості, здатної творити світ, красу і саму себе.

У наступний період після Відродження ідеалізований образ людини виявився далеким від реалій життя, коли людина перебувала у постійному взаємозв'язку з природою. Р. Декарт наголошував: «Я мислю – отже, існую», а Ф. Бекон підкреслював значення знань: «Знання – це сила». Ці ідеї вплинули на німецьких філософів і поетів (Г.-Ф. Гегель, І. Гердер, Й. Гете, І. Кант, Г.-Е. Лессінг, Ф. Шіллер, А. Шопенгауер), які акцентували безмежні можливості творчих особистостей [17]. У розвитку поглядів на творчість з'явилися дві тенденції: перша відроджувала античне ставлення до творчості як допоміжного пізнання, друга надавала творчості майже культового значення. Г. Гегель визначав творчість як «продуктивну здатність уяви», вважаючи фантазію її ключовим елементом, а активність людини – основною умовою пізнання. В українській філософії значне місце посідають ідеї Г. Сковороди про «сродну працю» – природну схильність людини до певної діяльності, через яку реалізується щастя та моральність життя, а творчий процес формується в серці, де концентруються почуття й бажання. Продовженням цих поглядів стала «філософія серця» П. Юркевича, який розглядав серце як центр чуттєвих переживань і творчого натхнення, а розум – як загальний інструмент діяльності, що підкреслює унікальність і неповторність особистості [38, с. 17].

У XIX та на початку XX століття вчені різних країн почали активно досліджувати психологію творчості. Погляди на цей процес висвітлювали такі відомі науковці, як Т. Адорно, М. Бердяєв, Л. Виготський, І. Йоффе, К. Леві-Строс, Т. Манро, А. Моль, Т. Рібо, Г. Спенсер, В. Франкл та інші, заклавши основу для сучасного розуміння творчості. У зарубіжній психології поступово сформувалися такі методологічні підходи: біхевіористичний, психоаналітичний, гештальтпсихологічний та гуманістичний, причому для нашого дослідження особливо цікавий останній. Його представники (А. Маслоу, К. Роджерс) вважали головним джерелом творчості природжену потребу людини реалізувати свої внутрішні ресурси, тобто прагнення до самоактуалізації. А. Маслоу підкреслював, що здатність до творчості вроджена і не потребує особливих талентів: творчими можуть бути домогосподарки, бізнесмени чи професори, проте офіційна освіта та «окультурення» часто зменшують цю здатність [13].

Для розвитку творчого потенціалу важливі такі якості, як самовпевненість, сміливість, свобода, спонтанність та прийняття себе. Маслоу виділяв два види творчості: первинну, що виходить із несвідомого та проявляється в мрії, грі, гуморі й спонтанності, та вторинну, характерну для свідомої практичної діяльності. Справжня творча особистість володіє обома видами творчості одночасно [38, с. 17].

Доцільно окреслити зміст понять «творчість», «творчі здібності» та «розвиток творчих здібностей». У Великому тлумачному словнику сучасної української мови творчість визначається як «діяльність людини, спрямована на створення матеріальних та духовних цінностей; діяльність, що включає елементи збагачення, розвитку, новаторства та вдосконалення» [5, с. 1435].

У філософських, психологічних, педагогічних та мистецтвознавчих дослідженнях широко використовуються поняття «творчість», «творчі здібності», «творче мислення», «творча особистість» та інші. Творчість проявляється у діяльності людини, яку В. Сухомлинський називав справжньою суттю її життя у світі знань і краси. Науковці підкреслюють, що творча особистість – це індивід,

який володіє творчими задатками й внутрішньою мотивацією та здатний створювати нові продукти, технології чи духовні цінності, що впливають на розвиток суспільства [22; 54].

У ХХ столітті було проведено численні психологічні дослідження, присвячені проблемам творчості. Потреба ефективного управління творчим процесом і науковою діяльністю в інтересах виробництва сприяла виникненню окремого напрямку в психології, зосередженого на вивченні технічної творчості. Зокрема, Д. Росман, американський психолог, аналізував винахідницьку діяльність [6, с. 141]. Незважаючи на тривале вивчення питань творчості, досі не сформовано єдиної та вичерпної системи поглядів на її природу.

У психологічному словнику поняття «творчість» визначається як діяльність, результатом якої є створення нових духовних та матеріальних цінностей. У «Енциклопедії освіти» творчість подається як діяльність, що веде до створення оригінальних і вдосконалених духовних або матеріальних цінностей, які мають об'єктивне або суб'єктивне значення [8].

Науковці вважають, що творчість тісно пов'язана з розумовою діяльністю людини, яка відіграє вирішальну роль у цьому процесі. Вона є однією з найважливіших форм людської діяльності, що активізує потенціал особистості під час її розвитку та змін. Т. Божок визначає творчість як продуктивну форму самостійності та активності людини, результатом якої стають винаходи, наукові відкриття, створення нових шедеврів та розв'язання нестандартних завдань у професійній діяльності [3, с. 221].

Е. Удовенко зазначає, що творчість – це цінність, яка надає життю зміст, проявляючись у здатності дивуватися, пізнавати, шукати нестандартні рішення, прагненні до відкриття нового та усвідомленому осмисленні власного досвіду [46, с. 100]. Ю. Єрмечук визначає творчість як діяльність людини високого рівня, спрямовану на перетворення і пізнання навколишнього соціального та природного

середовища, що призводить до змін у способах і формах мислення, формуючи її як творчу особистість [9].

Г. Воллес описує творчість як процес, який проходить через чотири етапи: підготовку, дозрівання задуму, осяяння та перевірку результату. У психології поняття «творчі здібності» пов'язують зі здатністю особистості відповідати вимогам творчої діяльності та досягати в ній результативності. Ю. Бабанський характеризує творчу особистість як індивідуальність, що вирізняється унікальністю, талантом, стійкою мотивацією до творчості та здатністю отримувати вагомі результати у різних видах діяльності [21; 22; 54].

Згідно з думкою Ю. Єрмечук, незважаючи на різноманітні трактування поняття «творчість», філософи зазвичай погоджуються з тим, що це поняття спирається на два основні підходи: по-перше, творчість розглядається як діяльність, що є специфічним видом; по-друге, важливим критерієм творчості є новизна ідеї, шляху або результату. У психолого-педагогічних дослідженнях поняття «творчість» розглядається через ознаки творчості та визначається як процес створення чогось нового, що є невідомим для конкретного учня до того моменту [9, с.12].

В. Шкоба, Т. Горобець та К. П'явка визначають творчість як найвищий рівень діяльності, який включає аналіз проблемної ситуації, пошук шляхів досягнення поставленої мети, формулювання ідеї рішення, її коригування та оцінку отриманого результату, а також врахування труднощів у разі відсутності позитивного вирішення. Автори підкреслюють, що розвиток таких творчих здібностей у студентів одночасно сприяє формуванню й інших компетенцій та умінь [51].

М. Стецюк та О. Крусь виокремлюють кілька ключових якостей творчої особистості. До них відноситься прагнення до новизни, оригінальності та відкидання звичних підходів. Також важливим є високий рівень знань і вміння аналізувати різноманітні явища, порівнювати їх між собою. Творча особистість виявляє стійкий інтерес до певної діяльності, швидко та ефективно засвоює як

теоретичні, так і практичні аспекти своєї роботи. Крім того, вона характеризується систематичністю та самостійністю в здійсненні поставлених завдань [42, с.39].

Уявлення про творчі здібності особистості передбачає їх тісний зв'язок із культурою, яка є результатом творчої діяльності та сприяє розвитку особистості. Творчі здібності формуються через різні види діяльності, що необхідні для самореалізації людини у праці, пізнанні, науковій та мистецькій сфері. Здібності являють собою психологічні особливості, від яких залежить успішність здобуття знань, умінь і навичок, але самі по собі вони ще не гарантують їх наявність. Отже, *здібності* – це потенціал, а не готовий результат; вони формуються під час діяльності та навчання, але проявляються не завжди одразу [24].

Дослідники творчості, аналізуючи процеси навчання та виховання, часто використовують поняття *«творчі здібності»*, яке розуміють як сукупність рис і властивостей особистості, що визначають їхню відповідність вимогам певного виду навчально-творчої діяльності та впливають на її результативність. Окремі здібності проявляються не ізольовано, а у взаємодії між собою, пов'язані з метою діяльності та сприймаються як цілісне явище. Ступінь інтеграції здібностей у конкретній діяльності може відрізнитися у різних людей: навіть при однаковій продуктивності окремих функцій результативність діяльності може бути різною. Крім того, у кожної особистості існує своя міра інтеграції здібностей у різних видах діяльності [7].

Л. Кондратова зазначає, що термін *«творчі здібності»* широко використовується як у повсякденному, так і в науковому вжитку, а психологи намагаються класифікувати поняття здібностей, обдарованості та таланту за критерієм успіху в діяльності. Значну роль у реалізації здібностей відіграють характерологічні риси особистості – відповідальність, наполегливість, акуратність, упертість, працьовитість тощо, які, хоча й розглядаються окремо від здібностей, все ж залишаються з ними тісно пов'язаними [16].

В. Бішко визначає творчі здібності як індивідуальні та психологічні характеристики людини, що визначають ефективність її творчої діяльності та спрямовані на створення оригінальних продуктів [2, с. 64]. Е. Удовенко розглядає творчі здібності як складну властивість, що формується у людини через поєднання природних задатків і впливу навколишнього середовища. Вони є результатом розвитку психічних процесів – мислення, сприйняття, пам'яті та уяви – і дозволяють генерувати нові ідеї, розв'язувати складні завдання та проявляти себе у різних сферах життя. Наявність таких здібностей є важливою умовою успішної діяльності особистості [46, с. 103]. В. Чорноус підкреслює, що творчі здібності є стійкими рисами особистості, які можуть проявлятися у навчанні, професійній діяльності та інших сферах життя, забезпечуючи її ефективне функціонування в суспільстві та розвиток творчого потенціалу [50, с. 83].

О. Кульчицька виділяє специфічні характеристики дитячої творчості, серед яких: оригінальність – здатність вирішувати завдання нестандартно; семантична гнучкість – уміння проявляти мовленнєву творчість, створювати нові слова або рими; образна адаптивна гнучкість – здатність бачити нові можливості в об'єкті через виділення його функцій; та стихійна гнучкість – уміння знаходити оригінальні ідеї навіть у обмежених умовах [20].

Л. Кондратова вважає, що творчі здібності учнів включають сукупність їхніх індивідуальних якостей, які дозволяють їм генерувати нові ідеї, підходити нестандартно до вирішення завдань та проблем у навчанні. Основними складовими творчих здібностей є фантазія, оригінальність, здатність створювати ідеї та оцінювати їх, прагнення до самовираження та досягнення нових результатів [16].

Творчий процес розвиває ключові якості, такі як пам'ять, мислення, активність, спостережливість, цілеспрямованість і логіку. Творчість тісно пов'язана з самостійною діяльністю учнів, їх здатністю використовувати знання на практиці. Усе, що учень засвоює творчим шляхом, стає важливим досвідом, який збагачує його емоційну сферу. Формування творчих здібностей, на думку В. Міщедченко,

неможливе без активної участі в певних видах діяльності. Творча самостійність учнів розвивається на уроках музики через різноманітні форми, такі як аналіз музичних творів, виконання пісень, гра на інструментах, участь у музичних іграх і рухах під музику. Музично-творчі вправи не мають на меті виховання композиторів, але вони допомагають залучити учнів до музики, розвивають їх уяву і пам'ять, сприяють самовираженню та формуванню впевненості в собі [30, с.249].

На думку П. Якименко, творчий потенціал є прихованою внутрішньою системою, яку не завжди усвідомлює сама людина. Її справжні творчі можливості проявляються лише тоді, коли вона діє та отримує конкретні результати. Дослідники Дж. Гілфорд і П. Торренс підкреслюють, що креативність є ключовим компонентом цього потенціалу – умінням генерувати нові ідеї та знаходити оригінальні рішення. Найповніше творчий потенціал розкривається в ситуаціях, коли людина звертається до нестандартних, нетипових способів розв'язання завдань [52, с.376].

Розвиток творчих здібностей є ключовим завданням сучасного педагога. Вчитель повинен формувати на уроках мистецтва атмосферу довіри і підтримки, стимулювати учнів до експериментування та застосовувати різні методи і прийоми навчання для ефективного розвитку цих якостей.

О. Овчаренко-Пєшкова підкреслює, що художньо-творча компетентність учня є динамічною та інтегративною складовою особистості, розвиток якої неможливий без цілеспрямованого формування творчих здібностей; вона базується на художньо-естетичному світогляді, поєднує знання, вміння та здатність синтезувати художню та творчу складові, де творча складова забезпечує розвиток специфічних здібностей, що застосовуються у художньо-творчій діяльності, а ефективне формування цих здібностей на уроках музичного мистецтва реалізується через комплекс гуманно-естетичного, культурологічного та технологічного підходів [33, с.63].

У табл. 1.1 узагальнено основні підходи дослідників до визначення понять «творчість», «творчі здібності» та «розвиток творчих здібностей». Представлено ключові ідеї класичних та сучасних авторів, що відображають різні аспекти творчої діяльності людини.

Таблиця 1.1

Основні підходи дослідників до понять «творчість», «творчі здібності» та «розвиток творчих здібностей»

Поняття	Визначення / зміст	Автори / джерела
Творчість	Діяльність людини, спрямована на створення матеріальних та духовних цінностей; включає елементи новаторства, розвитку та вдосконалення; процес створення нового, невідомого для учня до моменту реалізації	В. Сухомлинський, Т. Божок, Е. Удовенко, І. Біла, Г. Воллес, Ю. Єрмечук, В. Шкоба, Т. Горобець, К. П'явка
Творчі здібності	Сукупність індивідуальних рис, психологічних характеристик та властивостей особистості, що забезпечують ефективність творчої діяльності та здатність створювати оригінальні продукти; взаємопов'язані, формуються через діяльність	Ю. Бабанський, В. Бішко, Е. Удовенко, В. Чорноус, О. Кульчицька, Л. Кондратова, О. Ярова
Розвиток творчих здібностей	Процес формування та вдосконалення творчого потенціалу особистості через навчання, діяльність, експерименти, самовираження; включає розвиток музичного мислення, уяви, самостійності та здатності генерувати нові ідеї	В. Міщедченко, П. Якименко, О. Овчаренко-Пешкова, М. Стецюк, О. Крусь, В. Шкоба, Т. Горобець, К. П'явка

На основі аналізу наукових джерел можемо дати власне трактування поняттю «розвиток творчих здібностей» як процесу, у якому дитина вчиться мислити нестандартно, проявляти уяву та створювати нові ідеї. Він включає вправи, навчання та підтримку, які допомагають розвивати уяву, увагу, мислення та практичні навички. В результаті дитина стає більш впевненою, самостійною і

творчо активною, здатною виражати себе та досягати результатів у різних сферах життя.

Серед ключових рис, що сприяють розвитку творчості, виділяють впевненість у собі, позитивне ставлення до життя, адекватну самооцінку, самостійність, здатність бачити та аналізувати проблему, готовність ризикувати, терпимість до невизначеності, образне мислення та вміння концентрувати увагу; духовний розвиток людини є основою творчої особистості, поєднуючи пізнавальні, моральні та естетичні цінності в гармонійну тріаду Істини, Добра і Краси.

Дослідники підкреслюють, що мистецтво відіграє особливу роль у становленні творчої особистості. Завдяки своїй здатності всебічно впливати на людину воно служить не лише засобом естетичного розвитку, а й потужним інструментом формування креативного мислення та творчої активності дитини.

Розвиток творчих здібностей у музичній діяльності є складним процесом, у якому поєднується багато компонентів. Вони взаємодіють між собою, доповнюють один одного і дають результат лише в комплексі. Саме тому музична діяльність може розглядатися як універсальний вид мистецької практики, що об'єднує різні форми дитячої творчості [51, с.87].

Особливість мистецтва полягає в тому, що воно природно поєднує теорію та практику, відкриваючи дитині доступ до культурних надбань України та світу. Духовний розвиток людства неможливо уявити без мистецької спадщини. Через художні образи мистецтво чинить сильний емоційно-естетичний вплив на дитячу психіку, стимулює творчу активність, прагнення створювати красу довкола та вдосконалювати власний внутрішній світ. Таким чином мистецтво та творча діяльність утворюють нерозривний союз, у якому одне підсилює й розвиває інше.

Музика є однією з найважливіших частин мистецтва. Вона вирізняється своєю доступністю та поширеністю, тому має особливо сильний вплив на розвиток внутрішнього світу людини. Саме музичне мистецтво ефективно формує емоційну

культуру, збагачує почуття та сприяє розкриттю творчого потенціалу особистості [37;39].

В. Міщедченко зазначає, що одним із ключових завдань уроків музики є стимулювання активності учнів та сприяння їхньому музично-творчому розвитку. Важливою складовою цього процесу є музично-творча діяльність, яка активно залучає учнів до участі та допомагає розвивати їхні музичні здібності, формуючи інтерес до музики і творчості [30, с.249].

Безсумнівно, музичні та творчі здібності настільки тісно переплетені, що фактично утворюють єдину взаємопов'язану систему, яку можна окреслити терміном «*музично-творчі здібності*».

Музично-творчі здібності відносяться до спеціальних здібностей і являють собою психологічні особливості людини, що забезпечують ефективність її музичної діяльності. Музика займає особливе місце серед мистецтв завдяки своїй унікальності, високому ступеню абстрактності та специфічній мові, яка не має прямих аналогів у повсякденному житті й реалізується лише через активну музично-слухову діяльність, відмінну від звичайного виконання чи слухання музики.

Дослідження цих здібностей триває вже понад півтора століття, однак і сьогодні серед науковців немає одностайності щодо їх природи, структури чи базових понять, якими описують музичну обдарованість. Аналіз наукових праць свідчить про багатогранність проблематики та недостатній рівень її комплексного опрацювання.

Під «музично-творчими здібностями» зазвичай розуміють особливі, частково природно зумовлені якості особистості, які виявляються в інтересі до музичного мистецтва та в здатності оригінально й індивідуально реалізовувати себе у різних видах музичної діяльності. Це може проявлятися:

- *в образно-ідейному вимірі* – створенні власних тем, задумів, емоційних смислів;

- у теоретично-аналітичному аспекті – розумінні структури музики, її закономірностей, символіки та способів фіксації музичних ідей;
- у прикладному виконанні – у вмінні створювати завершений музичний твір або вносити нове художнє бачення у виконання вже існуючої композиції.

Музично-творчі здібності включають такі основні складники, як сприйняття, уява та мислення. Музичне мислення виконавця – це здатність глибоко відчувати та розуміти образно-виразні елементи музики й максимально точно переносити внутрішнє чуття у звучання на інструменті [51, с.85].

Таким чином, музично-творчі здібності є комплексним поєднанням внутрішніх якостей, знань, інтересів і практичних умінь, що визначають індивідуальний стиль музичної творчості.

Дослідження доводять, що більш складні та самостійні завдання сприяють розвитку гнучкого і творчого мислення. Об'єктом музичного мислення є ідеї, що виражаються через мелодію, ритм, гармонію, контрапункт, темброве забарвлення, артикуляцію та принципи формоутворення, і для повного розуміння твору необхідно розкривати його інтонаційно-ритмічні й гармонічні процеси. Таким чином, пізнання об'єктивних закономірностей музичного мистецтва сприяє розвитку творчого мислення студентів.

Серед основних проявів музикальності виділяють ранні ознаки музичного слуху, потребу в музичних враженнях, музичну активність – бажання слухати, співати та емоційно переживати музику – а також природну виразність виконання. Багато музикантів роблять різницю між здібностями до сприйняття та глибокого переживання музики і здібностями до виразного виконання, тобто вмінням «спілкуватися» музикою та вільно самовиражатися через неї. Водночас музикальність сприйняття й переживання музики сама по собі не гарантує професійного музичного мислення, яке базується на виконавському таланті та майстерності. Аналіз сучасних досліджень показує тенденцію до «інтелектуалізації музикальності», проте роль музичної пам'яті, мислення, уваги та уяви в музичній

діяльності ще недостатньо вивчена. Особливо бракує досліджень щодо значення творчого мислення, яке, на наш погляд, є ключовим елементом у структурі музичних здібностей і, зокрема, музично-творчих здібностей. З огляду на це, творчі здібності розглядаються як важливий структурний компонент музикальності, що істотно впливає на розвиток творчого потенціалу музично обдарованої особистості [51, с.86].

На основі проведеного аналізу можемо узагальнити, що проблема розвитку творчих здібностей учнів мистецьких шкіл є важливим науковим питанням, що привертає увагу педагогів і психологів уже тривалий час. Творчі здібності формуються під впливом природних задатків, педагогічного впливу та активної діяльності учня і проявляються через оригінальне мислення, самовираження та здатність до нестандартних рішень. Музика як вид мистецтва особливо ефективно стимулює розвиток творчого потенціалу, поєднуючи теоретичне розуміння, практичне виконання та емоційне переживання. Творчі здібності включають сприйняття, уяву, мислення та виконавські навички, утворюючи комплексну систему, що визначає індивідуальний стиль творчості та сприяє гармонійному розвитку особистості. Таким чином, цілеспрямована робота над розвитком творчих здібностей забезпечує не лише професійне зростання, а й формування самостійної, креативної і всебічно розвиненої особистості.

1.2. Особливості розвитку творчих здібностей учнів мистецької школи у процесі навчання гри на саксофоні

Формування творчої особистості сьогодні є одним із найважливіших завдань психолого-педагогічної науки та практики. Сучасні соціально-економічні умови, демократичні зміни, гуманізація освіти та духовне оновлення України зумовлюють зростаючу потребу в людях, здатних мислити креативно та діяти нестандартно. Саме тому ключовим орієнтиром сучасної освіти стає не лише передача знань, умінь і навичок, а й розвиток творчого потенціалу кожної особистості.

Творчий підхід у навчанні гри на саксофоні сприяє не лише розвитку музичного самовираження учнів, а й дозволяє інтегрувати знання з різних галузей, поглиблюючи розуміння музичного матеріалу.

Сьогодні неможливо уявити розвиток духової музики без саксофона. Цей інструмент, спочатку названий «мундштучний офіклеїд», є унікальним винаходом бельгійського майстра Адольфа Сакса, який створив його вперше у 1841 році. Патент на свій винахід – «систему духових інструментів, відому як саксофони» – Сакс отримав у 1846 році [1].

Багато музикантів та конструкторів працювали над створенням нових моделей духових інструментів, які поєднували б тембри дерев'яних і мідних духових, відкриваючи широку палітру звучання. Найвдалішим став винахід А. Сакса, який у 1842 році представив саксофон і ціле сімейство інструментів – саксгорни. Він взяв за основу кларнет, замінив дерево металом, удосконалив мундштук, клапани та аплікатуру, створивши інструмент із різноманітним тембром: середній регістр нагадував віолончель чи гобой, а форте – мідні духові. Унікальна темброва палітра, експресивність і технічні можливості зробили саксофон популярним у всьому світі та дозволили передавати найтонші нюанси музичного образу [7; 10; 12; 14].

Цікавим є те, що сучасну назву «саксофон» інструмент отримав завдяки композитору Г. Берліозу, який у 1842 році представив винахід А. Сакса у статті Паризького часопису «Journal des Débats». Історичні джерела свідчать, що саме Берліоз написав перший твір із використанням саксофона – «Хорал для голосу та шести духових інструментів». Він також прагнув популяризувати оркестрові та сольні можливості нового інструменту у своїй праці «Мистецтво інструментування» [1].

З середини XIX століття саксофон знайшов своє місце в духових оркестрах, іноді використовується й у симфонічних оркестрах, а також як сольний інструмент

у супроводі оркестру чи ансамблю. Винахід саксофона припадає на початок 1840-х років [41, с.10].

Аналіз розвитку саксофонного мистецтва показує, що його історію можна розділити на кілька етапів. Перший (1840–1880) характеризувався становленням та вдосконаленням інструментів сімейства саксофонів, розробкою методик і способів гри, створенням перших оригінальних творів та навчальної літератури, при цьому основну роль у популяризації інструменту відігравав Адольф Сакс, який заснував першу школу гри на саксофоні при Паризькій консерваторії та виховав талановитих учнів. Другий етап припадає на ХХ століття, коли саксофон отримав широку популярність у США, з'явилася «саксофономанія», а інструмент активно використовувався в джазових оркестрах і естрадних ансамблях, формуючи нові технічні прийоми гри та виразні засоби, як, наприклад, у секстеті Артура Хікмена та колективі Joe Kay and his Novelty Orchestra. У 1920-х роках саксофон став поширеним у Європі, де французька школа під керівництвом Марселя Мюля відродила академічне виконання на інструменті, підготувала понад 300 учнів, розвинула методику гри, створила репертуар і привернула увагу композиторів до написання творів для саксофону, забезпечивши його розвиток як сольного та ансамблевого інструменту [28; 48; 49].

В Україні розвиток саксофона відбувався паралельно з міжнародними музичними тенденціями, і вже на початку ХХ століття він був застосований у виконанні джазової, естрадної та поп-музики. Особливо важливу роль відіграло його використання в українському джазі, що почало розвиватися в 20-ті роки ХХ століття. У цей період саксофон став важливою складовою частиною джазових оркестрів, зокрема в таких стилях, як Чікагський джаз, що поєднував елементи традиційного джазу та свінгу [53, с.22].

Академічна школа саксофонного виконавства, яка сформувалась у незалежній Україні, стала гідним продовженням традицій, започаткованих митцями попередніх поколінь. Нині вона є повноцінним учасником і конкурентом серед

провідних європейських виконавських шкіл, що підтверджується численними перемогами українських саксофоністів на престижних всеукраїнських і міжнародних конкурсах та фестивалях [14, с. 80].

В. Михайлишин та В. Поліщук підкреслюють, що сучасне саксофонне мистецтво в Україні має потужний потенціал у різних сферах: концертній діяльності, педагогіці, а також методичній і науковій роботі. Вони відзначають помітне зростання рівня виконавської майстерності та активізацію композиторської діяльності, яка орієнтується на створення як навчальних, так і художньо повноцінних творів для саксофона [29, с.1].

У сучасній мистецькій освіті важливо, щоб учні вміли не лише відтворювати твори, а й знаходити нестандартні музичні рішення, експериментувати зі звучанням і виконанням. Сучасна українська школа саксофонного мистецтва відзначається інтеграцією академічної (класичної), джазової та естрадної традицій, розвиваючись одночасно з європейськими та американськими школами. Успіхи українських саксофоністів на Всеукраїнських і Міжнародних конкурсах свідчать про високий рівень майстерності та гідне продовження історичних традицій інструментальної школи. Останніми десятиліттями все більш помітним стало використання фольклорних мотивів для створення нових оригінальних творів для саксофону.

Мистецька освіта, як зазначає М. Стецюк, орієнтована на глибоке духовне та практичне освоєння мистецтва, а також на застосування цього знання в освітньому та виховному процесах. Важливим аспектом є вплив художніх творів на формування особистості та розкриття її творчого потенціалу. Сучасні мистецькі школи повинні бути середовищем, яке стимулює творчий розвиток, виступати як базова підготовка професійного митця та бути осередком культурного та мистецького життя громади. Тому для кожного учня необхідно створити умови для поєднання об'єктивних і суб'єктивних аспектів творчого освоєння мистецтва, інтеграції репродуктивних та творчих складників, що сприяють розвитку

художнього мислення, емоційної виразності освітнього процесу та мистецького спілкування [42, с.38].

Т. Турчин та К. Примаченко зазначають, що сучасна наукова музично-педагогічна думка все більше акцентує увагу на гуманно-естетичному підході, який, поряд із культурологічним і аксіологічним підходами, займає важливе місце в сучасній вітчизняній музичній освіті [45, с.29]. Цей підхід є особливо важливим у контексті розвитку творчих здібностей учнів мистецької школи у процесі навчання гри на саксофоні, адже він сприяє не лише інтелектуальному та емоційному зростанню дітей, а й формує їхню здатність до глибокого художнього переживання, самовираження та створення власних музичних інтерпретацій.

Н. Овчаренко виділяє кілька основних принципів реалізації культурологічного підходу: культуровідповідність, поліхудожність, традиційність та інноваційність, гуманітарна діалогічність і інтегративність [32]. Розкриємо кожен із зазначених принципів у контексті розвитку творчих здібностей учнів мистецької школи у процесі навчання гри на саксофоні.

1. *Культуровідповідність* у навчанні гри на саксофоні полягає в поєднанні світових та національних музичних традицій, що допомагає учням глибше розуміти культурний зміст виконуваних творів.

2. *Поліхудожність* виявляється у сприйнятті саксофону в контексті різних мистецтв, що розвиває здатність бачити образність музики й глибше відчувати її художній характер.

3. *Традиційність та інноваційність* поєднують класичні основи техніки гри на саксофоні з сучасними стилями, зокрема джазом та естрадою, сприяючи розвитку гнучкого творчого мислення.

4. *Гуманітарна діалогічність* формується через взаємодію з різними музичними жанрами, кожен з яких вимагає власної інтерпретації та допомагає учневі глибше усвідомити художні сенси.

5. *Інтегративність* передбачає опору на знання з історії музики, мистецтвознавства, психології та педагогіки, що забезпечує цілісний підхід до розвитку творчих здібностей у процесі гри на саксофоні.

Аналіз теоретичних джерел показує, що розвиток творчих здібностей учнів мистецької школи тісно пов'язаний із комбінаторною природою музичної творчості: учні вчаться трансформувати та по-новому інтерпретувати музичні смислові модулі. Саме ці механізми – варіація, поєднання та перетворення музичного матеріалу – є важливими інструментами формування імпровізаційних умінь у процесі навчання гри на саксофоні. Таким чином, розвиток творчих здібностей стає невід'ємною складовою становлення юного саксофоніста як виконавця й творчої особистості [11;15].

Саксофон є порівняно новим музичним інструментом, як продовжувач кларнета, він активно почав використовуватись у композиторській творчості, а також у виконавському мистецтві. Початковий етап у становленні саксофона пов'язаний із його використанням в ансамблях та духових оркестрах, де він поступово вирізнявся своїм тембром серед інших інструментів. Творчі експерименти композиторів Дж. Мейєрбера, Ж. Бізе, М. Равеля та С. Прокоф'єва стали поштовхом до розширення художніх можливостей саксофона в академічній музиці. Згодом саксофон утвердився як повноцінний сольний інструмент. Особливої ваги він набув у «Болеро» М. Равеля, де саксофон виконує провідну мелодичну лінію. Такий підхід не лише підкреслив виразний потенціал інструмента, а й відкрив широкі можливості для творчого самовираження виконавця [53, с.21]. Це сприяло подальшому зростанню його популярності та розширенню репертуару, що є важливим для розвитку творчих здібностей учнів, які опановують гру на саксофоні.

У музичному виконавстві та композиторстві саксофон утвердився як самостійне художнє явище з оригінальною стилістикою, власною динамікою

розвитку, естетикою, особливою психологією виконання та широким застосуванням в академічній, джазовій і популярній музиці.

Розвиток творчих здібностей учнів мистецької школи у процесі навчання гри на саксофоні передбачає не лише оволодіння традиційними технічними прийомами, а й освоєння специфічних сучасних технік, що стають невід'ємною частиною творчого арсеналу музиканта. Репертуар сучасного саксофоніста включає твори сучасних композиторів, де активно застосовуються нові методи гри, що стимулює розвиток креативності та індивідуального музичного мислення. Знання цих прийомів є необхідним для успішної участі в конкурсах, майстер-класах і конгресах саксофоністів в Україні та за її межами, сприяючи формуванню високого рівня творчих здібностей учнів.

За останнє десятиліття спостерігається «академізація» гри на саксофоні, що проявляється у розвитку техніки в рамках виконавської культури духових інструментів. Незважаючи на досягнення в практичному застосуванні цих прийомів, ця специфіка потребує більш детального наукового дослідження та глибшого аналізу її структури й змісту.

Дослідниця А. Степанова у своїй праці звертає увагу на відмінності техніки гри на саксофоні в академічній та джазовій традиціях. Основною причиною цих відмінностей, за її словами, є специфіка звуковидобування, зокрема, особливості формування амбушура (губного апарату). Відповідно, класичне й джазове виконавство акцентують на різних виразових можливостях цього інструмента. Як зазначає автор, сьогодні українська школа гри на саксофоні набула вагомego авторитету, і за останні три десятиліття досягла рівня, що забезпечив її представникам не лише національне, а й міжнародне визнання [41, с.5].

Саксофони, особливо моделі баритон та бас, мають здатність значно змінювати силу звучання, що дозволяє їм створювати ефект, подібний до ефекту камери експресії в органі, особливо в нижньому регістрі. Ця особливість дає

можливість добиватися унікальних тембрів, які не могли бути досягнуті іншими інструментами [41, с.12].

Класифікація саксофонів за типом і тональністю має важливе значення для розвитку творчих здібностей учнів мистецької школи, оскільки дозволяє розширити їхній музичний кругозір і сформувати індивідуальний стиль виконання. Знайомство з сопрано-, альт-, тенор- та баритон-саксофонами дає учням можливість експериментувати з різними тембрами, відчувати специфіку інструментальної колористики та творчо підходити до інтерпретації творів, що, у свою чергу, сприяє всебічному розвитку їхніх музичних здібностей та художнього мислення.

Представимо одну з найбільш визнаних класифікацій саксофонів, яку подано в знаменитому музичному словнику-енциклопедії Джоржа Гроува (1820–1900) під назвою «Grove Dictionary of Music and Musicians» [43;55].

Таблиця 1.2

Класифікація саксофонів за типом та тональністю

Тип саксофону	Ключ	Тональність
Сопрано	Soprano in Es des	' – as', Soprano in F es
	Soprano in B as	e', Soprano in C b
		f'
Альт	Alto in Es des	b', Alto in F (mezzosoprano) es – ces'
Тенор	Tenor in B As	f', Tenor in C (melody) B – g'
Баритон	Baritone in Es C	b', Baritone in F es – c'
Бас	Bass in B As	– es', Bass in C B' – des'
Контрабас	Contrabass in Es Des	– b', Contrabass in F Es – c'

Джерело: сформовано на основі даних [43;55]

Діапазон кожного саксофона поділяється на чотири регістри: найвищий, високий, середній і низький, що забезпечує широкий спектр звуків і різноманітність тембрів. Адольф Сакс створив два основні типи інструментів: для симфонічного оркестру (стрій in F та in C) та для духових оркестрів (стрій in Es та in B), які здобули більшу популярність у музиці, зокрема в джазі. Кожен тип отримав назву за

аналогією з вокальною практикою. Саксофон виготовляється з конічної трубки з металевих сплавів і має компакту форму, а вищі різновиди, як сопрано та сопраніно, відзначаються чистотою і яскравістю звучання [53].

Аналіз практики музично-педагогічної діяльності у контексті розвитку творчих здібностей учнів у процесі навчання гри на саксофоні в мистецьких школах свідчить про значний прогрес у застосуванні сучасних методик та підходів. Зокрема, дослідження Ян Яньчі пропонує кооперовано-діяльнісний підхід, що включає етапи аналітико-підготовчий, змістовно-рефлексивний та виконавсько-творчий. Цей підхід сприяє розвитку позитивної мотивації учнів до колективно-виконавської діяльності та формуванню їх художніх інтересів і потреб (табл.1.3) [34;44].

Таблиця 1.3

Розвиток творчих здібностей учнів мистецької школи у процесі навчання гри на саксофоні

Етап	Опис	Практика застосування на саксофоні
Аналітико-підготовчий	Аналіз музичного твору, оцінка власних технічних та музичних здібностей, підготовка до виконання	Вивчення нотного матеріалу для саксофона, розбір технічних прийомів (артикуляція, дихання, інтонація), визначення складних місць, підготовка до інтерпретації та стилізації твору
Змістовно-рефлексивний	Обговорення музики, оцінка виконання, осмислення емоційного та художнього змісту твору	Групові обговорення виконання, самооцінка та взаємооцінка учнів, аналіз музичних елементів (динаміка, фразування, темп), обговорення музичної інтерпретації та виразності звучання саксофона
Виконавсько-творчий	Практичне виконання твору, імпровізація, творчі вправи та експерименти зі звуком	Виконання творів різних стилів на саксофоні, імпровізаційні завдання, створення аранжувань та інтерпретацій, експерименти зі тембром, динамікою та технікою гри,

		участь у ансамблях та сольних виступах
--	--	--

Джерело: сформовано на основі даних [34;44]

Поетапне використання кооперовано-діяльнісного підходу у навчанні гри на саксофоні сприяє всебічному розвитку творчих здібностей учнів мистецької школи. Аналітико-підготовчий етап формує технічну та музичну основу для подальшої роботи, змістовно-рефлексивний етап розвиває здатність до оцінки та осмислення музики, а виконавсько-творчий етап стимулює практичну реалізацію творчого потенціалу через імпровізацію, аранжування та інтерпретацію творів. Такий підхід забезпечує комплексний розвиток як музичних, так і художньо-творчих навичок учнів.

Інтеграція інтерактивних методів навчання, таких як «Аукціон», «Мікрофон», «Вервечка», «Коло», «Асоціативне дерево» та «Навчаючи – вчуся», значно підвищує активність учнів та сприяє розвитку їх творчих здібностей. Ці методи дозволяють учням активно взаємодіяти, аналізувати інформацію та виражати свої думки, що позитивно впливає на їх музичний розвиток.

Використання інноваційних педагогічних технологій, таких як едьютейнмент, також показало свою ефективність у роботі з обдарованими учнями. Методики, що включають ігрові елементи, створюють сприятливу атмосферу для розвитку музичних та творчих здібностей, дозволяючи учням вільно виражати свої почуття та переживання.

Застосування цифрових технологій, зокрема музичних редакторів та програм нотного набору, оптимізує освітній процес та сприяє розвитку самостійності учнів. Ці інструменти дозволяють учням створювати власні музичні композиції, що стимулює їх творчий потенціал та інтерес до музики.

Загалом, аналіз практики музично-педагогічної діяльності підтверджує ефективність сучасних методик у розвитку творчих здібностей учнів у процесі навчання гри на саксофоні. Використання інтерактивних та інноваційних підходів,

а також інтеграція цифрових технологій, створюють умови для всебічного розвитку учнів та формування у них високих музичних та творчих компетенцій.

Дослідження в цій галузі зосереджуються на удосконаленні методик навчання учнів-початківців, зокрема в закладах позашкільної спеціалізованої освіти. Наприклад, дослідження Ян Яньчі присвячено удосконаленню методики навчання гри на саксофоні учнів-початківців у закладах мистецької освіти першого ступеня. Розроблено та експериментально перевірено методику навчання гри на саксофоні у навчальному духовому ансамблі з початку занять учнів. Встановлено, що ефективною формою навчання учнів-початківців у класі саксофона в умовах ранньої адаптації до музичного навчання поряд з індивідуальними заняттями є колективне музикування. У дослідженні виділено структурні компоненти музичного навчання учнів-саксофоністів, а саме: потребово-пізнавальний, операційно-технологічний, регулятивно-оцінний. Доведено, що ефективність навчання в умовах ранньої адаптації до музичного навчання ґрунтується на методологічних підходах – компетентнісному та кооперовано-діяльнісному; залежить від забезпечення відповідних педагогічних принципів, умов, форм та методів навчання [53].

Типова навчальна програма з навчальної дисципліни «Музичний інструмент саксофон» містить загальний нормативний зміст, обсяг та результати навчання учнів початкової мистецької освіти елементарного підрівня музичного мистецького спрямування. Типова навчальна програма встановлює мету, завдання навчальної дисципліни відповідно до ключових компетентностей, рекомендовані форми організації освітнього процесу, види навчальних занять, методи навчання, форми і засоби поточного та підсумкового контролю, рекомендації щодо його проведення, а також критерії оцінювання рівня досягнень результатів навчання. Опанування нормативного змісту типової навчальної програми дає можливість здобувачам освіти набути компетентностей, визначених типовою освітньою програмою з музичного мистецтва (інструментальні класи: саксофон), а також продовжити

навчання на наступному підрівні початкової мистецької освіти (за фахом або спорідненим видом мистецтва) [43].

Важливим аспектом оцінки ефективності навчальних програм є застосування сучасних підходів до моніторингу та оцінки навчальних заходів. Наприклад, у посібнику «Оцінка та моніторинг ефективності навчальних заходів» розглядаються підходи до оцінки та моніторингу ефективності навчальних заходів, таких як тренінги, семінари та воркшопи. Особлива увага приділяється методам збору та аналізу даних, що дозволяють виявити вплив навчання на учасників і суспільство. Представлено популярні моделі оцінки навчальних програм, включаючи модель Д. Кіркпатріка та Д. Філіпса, які допомагають оцінити ефективність навчання на різних рівнях [44].

Застосування таких підходів дозволяє не лише оцінити ефективність навчальних програм, але й удосконалити методики викладання гри на саксофоні, що сприяє підвищенню якості музичної освіти в мистецьких школах.

Проаналізований матеріал свідчить, що розвиток творчих здібностей учнів мистецької школи у процесі навчання гри на саксофоні є комплексним та багаторівневим процесом, який поєднує технічну підготовку, музичну рефлексію та практичне виконання творів. Історія та традиції саксофонного мистецтва, інтеграція академічної, джазової та естрадної практик, використання кооперовано-діяльнісного підходу та сучасних інтерактивних і цифрових методів навчання створюють умови для формування творчої особистості, музичної самостійності та креативного мислення учнів. Такий підхід сприяє не лише оволодінню інструментом і виконанню репертуару різних стилів, а й розвитку художньої виразності, індивідуального стилю та умінь імпровізації, що є ключовими складовими сучасної мистецької освіти.

Висновки до першого розділу

З'ясовано стан розробленості проблеми дослідження, встановлено, що розвиток творчих здібностей учнів мистецької школи є складною й багатогранною науковою проблемою, що має глибоке історико-філософське та психолого-педагогічне підґрунтя. Аналіз літератури свідчить, що творчість розглядається як природна потреба людини до самовираження й самореалізації, а творчі здібності – як поєднання вроджених задатків, мотивації та умов, у яких відбувається навчання. У процесі мистецької освіти, зокрема музичного навчання, ці здібності розвиваються через активну діяльність, спонтанність, уяву, свободу вибору та індивідуальний підхід. Сучасні дослідження підкреслюють, що формування творчого потенціалу учнів – це не лише розвиток технічних чи художніх умінь, а й цілісне зростання особистості, її мислення, самостійності та здатності створювати нове. Саме тому питання творчих здібностей залишається ключовим для забезпечення ефективного навчального процесу та виховання творчої, гармонійно розвиненої особистості в умовах мистецької школи.

Виявлено особливості розвитку творчих здібностей учнів мистецької школи у процесі навчання гри на саксофоні. Аналіз наукових джерел та практики навчання гри на саксофоні свідчить, що розвиток творчих здібностей учнів мистецької школи є багатовимірним процесом, який охоплює технічну підготовку, музичну рефлексію та практичне виконання творів різних стилів. Поєднання історичних традицій саксофонного виконавства, академічної, джазової та естрадної практик, впровадження кооперовано-діяльнісного підходу, інтерактивних методик та цифрових технологій забезпечує комплексний розвиток музичних, художніх і креативних компетенцій учнів. Такий підхід формує у молодих саксофоністів не лише високу технічну майстерність, а й здатність до музичного самовираження, імпровізації та створення індивідуальної інтерпретації, що є ключовими аспектами сучасної мистецької освіти та розвитку творчої особистості.

РОЗДІЛ 2

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ МИСТЕЦЬКОЇ ШКОЛИ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ГРИ НА САКСОФОНІ

2.1. Педагогічна діагностика стану розвиненості творчих здібностей учнів мистецької школи у процесі навчання гри на саксофоні

Сучасний швидко змінюваний світ вимагає від людини здатності освоювати нові види діяльності, що передбачає необхідність розробки творчих стратегій та накопичення творчого потенціалу. Це стає можливим завдяки розвитку творчих здібностей, які є основою успішної адаптації та прогресу в різних сферах життя.

У мистецькій освіті важливим завданням стає своєчасне й точне виявлення рівня творчого розвитку учнів, тому педагогічна діагностика стану розвиненості творчих здібностей у процесі навчання гри на саксофоні набуває особливої актуальності [45]. Така діагностика дає змогу простежити, як формується індивідуальний стиль виконання, уміння імпровізувати, інтерпретувати музичний матеріал та творчо вирішувати виконавські завдання. Оцінювання охоплює не лише технічні показники, а й емоційність, самостійність музичного мислення та здатність до художнього самовираження. Завдяки комплексному підходу педагог отримує можливість визначити освітні потреби кожного учня, адаптувати методику навчання та створити оптимальні умови для гармонійного розвитку юного саксофоніста як творчої особистості.

Метою констатувального етапу дослідження є визначення рівня розвиненості творчих здібностей учнів мистецької школи у процесі навчання гри на саксофоні та виявлення чинників, які найбільше впливають на формування їхнього творчого потенціалу. Крім того, дослідження спрямоване на обґрунтування

ефективних педагогічних умов, методів та засобів, що сприяють підвищенню креативності та індивідуальної виконавської майстерності здобувачів освіти.

Для проведення діагностики зазначених здібностей, спираючись на аналіз сучасних підходів до вивчення творчих здібностей та структури музичних здібностей, у нашому дослідженні ми виділили три основні компоненти розвитку творчих здібностей учнів мистецької школи під час навчання гри на саксофоні:

1. **Творчо-інтелектуальний компонент** – відображає здатність до нестандартного вирішення інструментально-виконавських та інтерпретаційних завдань, володіння імпровізаційними вміннями та виразність та переконливість створеного музичного образу під час виконання творів на саксофоні.

2. **Музично-сенсорний компонент** – базовий елемент, який відповідає за виконавський рівень, чуттєве сприйняття музики та точність передачі звуків інструменту.

3. **Мотиваційно-особистісний компонент** – визначає інтерес і мотивацію до музичної діяльності, активність особистості та особистісні якості, необхідні для успішного засвоєння навичок гри на саксофоні та розвитку творчого потенціалу.

У музикознавстві, аналізуючи ключові форми музичної діяльності – композицію, виконання та імпровізацію – під композицією зазвичай розуміють процес створення музики, тобто результат творчої роботи композитора. Імпровізацію ж трактують як особливий вид художньої творчості, коли музичний задум народжується та втілюється одночасно, без попередньої підготовки.

Дослідження показують, що імпровізація (у перекладі з латини – «несподівана», «раптова») є базовим поняттям світової музичної культури. Її головна риса – миттєве поєднання створення музичної ідеї та її виконання. Саме тому імпровізація розглядається як важливий інструмент розвитку вільної, творчої особистості: вона формує здатність до самовираження, стимулює креативність і сприяє появі нових музичних відкриттів [51, с.86].

Основою імпровізаційної творчості, особливо у процесі навчання гри на саксофоні, є низка ключових якостей: уміння глибоко сприймати музику, розвинений музичний слух, творче мислення, фантазія та музична пам'ять. Для учня-саксофоніста здатність до імпровізації проявляється у вмінні комбінувати знайомі інтонації, ритми й фрази, створюючи на їх основі власний, індивідуальний музичний вислів. Такий творчий процес спирається на особистий слуховий досвід учня, який поступово збагачується і формується в системі навчання.

У процесі навчання гри на саксофоні особливо чітко проявляється різниця між учнем, який виконує музику лише за нотами, і тим, хто здатний імпровізувати. Коли дитина грає по нотах, її зв'язок між уявою та звучанням будується через нотний текст. Натомість юний саксофоніст-імпровізатор працює безпосередньо з живою музичною мовою – він висловлюється через інструмент так, ніби говорить власним голосом. Під час такого живого музикування учень змушений залучати весь свій внутрішній потенціал – емоційний, інтелектуальний і творчий. Саме тому імпровізація у навчанні гри на саксофоні наділяє створювані музичні образи особистісною виразністю та унікальністю.

З цієї позиції здатність до імпровізації можна розглядати як прояв музичної креативності, що включає кілька ключових складових:

- *оригінальність* – уміння створювати власні, неповторні інтонації та фрази;
- *виразність* – здатність наповнювати гру емоційним змістом;
- *семантичну гнучкість* – уміння по-різному інтерпретувати музичний матеріал;
- *продуктивність* – здатність до послідовного і логічного формування музичного образу.

Для педагогічної діагностики сформованості творчих здібностей учнів початкових класів Київської дитячої школи мистецтв №6 ім. Г. Л. Жуковського у процесі навчання гри на саксофоні, ми виділи по п'ять критеріїв до кожного

компоненту, які враховують вікові особливості учнів та їхній рівень музичного розвитку, що дозволяє систематично оцінювати формування творчого потенціалу під час навчання (табл.2.1).

Таблиця 2.1

**Критерії розвитку творчих здібностей учнів початкових класів
мистецької школи під час навчання гри на саксофоні**

Компонент	Критерії	Опис
Творчо-інтелектуальний	1. Оригінальність виконання	Здатність знаходити власні музичні рішення та інтерпретації твору.
	2. Імпровізаційні навички	Уміння створювати музичні фрази під час виконання без готового зразка.
	3. Музичне мислення	Здатність логічно структурувати музичні елементи та передбачати розвиток теми.
	4. Емоційна виразність	Передача емоційного змісту твору через музичні засоби.
	5. Продуктивність музичного образу	Створення завершених, цілісних музичних образів під час виконання.
Музично-сенсорний	1. Точність інтонації	Правильне відтворення висоти звуку та чистота звучання.
	2. Ритмічна точність	Дотримання ритмічних схем та метричних структур твору.
	3. Слухова чутливість	Розпізнавання музичних інтервалів, гармоній та мелодичних ліній.
	4. Техніка виконання	Володіння пальцевими комбінаціями, диханням, артикуляцією.
	5. Динаміка та темброві нюанси	Контроль гучності, тембру та відтінків звучання інструменту.
Мотиваційно-особистісний	1. Музична мотивація	Зацікавленість та бажання займатися грою на саксофоні.
	2. Активність у навчанні	Готовність до самостійного виконання вправ та участі у музичних експериментах.
	3. Самостійність та відповідальність	Організація власної практики та виконання творів.
	4. Цілеспрямованість	Прагнення досягати результатів у розвитку музичних та творчих навичок.
	5. Емоційна стійкість та впевненість	Здатність долати труднощі та проявляти самовпевненість під час виконання.

На констатувальному етапі дослідженні продіагностовано 12 учнів 3-4 класів відділу саксофону Київської дитячої школи мистецтв №6 ім. Г. Л. Жуковського. Участь цих здобувачів освіти дала змогу об'єктивно оцінити рівень сформованості їхніх творчих здібностей та визначити динаміку розвитку у процесі навчання гри на саксофоні.

Для оцінки рівня розвитку творчих здібностей учнів 3-4 класів під час навчання гри на саксофоні ми розробили авторський опитувальник, який включає три основні компоненти: творчо-інтелектуальний, музично-сенсорний та мотиваційно-особистісний. Учні відповідали на твердження за шкалою «Так / Частково / Ні», що дозволило зафіксувати не лише рівень сформованості навичок, а й суб'єктивне сприйняття власних здібностей у процесі музичного навчання. Опитувальник представлено в додатку А.

Аналіз відповідей показав, що при діагностиці *творчо-інтелектуального компоненту* більшість учнів (приблизно 60-70%) зазначали, що інколи або частково можуть вигадувати власні мелодії та варіанти виконання, демонструючи середню здатність до імпровізації. Близько 25% учнів впевнено стверджували, що легко передають різні настрої у музиці та створюють оригінальні музичні образи, що свідчить про високий рівень розвитку креативності, тоді як невелика група (10-15%) відчуває труднощі у створенні власного музичного вислову.

У музично-сенсорному компоненті відповіді учнів показали, що більшість дітей добре орієнтуються у ритмічних схемах та можуть розпізнавати знайомі інтервали, проте контроль техніки виконання та точності інтонації потребує додаткового тренування: лише 20–25% учнів відзначили, що впевнено справляються з цими завданнями без помилок. У мотиваційно-особистісному компоненті понад 70% учнів підтвердили високий інтерес до занять, готовність виконувати домашні завдання та бажання брати участь у виступах, що свідчить про активну залученість у музичну діяльність та внутрішню мотивацію до розвитку творчих здібностей

Під час діагностики учні 3-4 класів, які навчалися грі на саксофоні, виконували адаптовані твори, що відповідали їхньому рівню технічної підготовки та музичної грамотності. Серед них були класичні мелодії, такі як Ode to Joy Л. ван Бетховена, Minuet Й. С. Баха та Eine kleine Nachtmusik В. А. Моцарта, які допомагали дітям засвоювати основи інтонації, ритму та музичної пам'яті, а також джазові та популярні стандарти – Summertime Дж. Гершвіна, Fly Me to the Moon Б. Говарда та Careless Whisper Дж. Сміта, що сприяли розвитку музичного слуху, чуттєвості та початкових імпровізаційних навичок. Додатково учні виконували народні та дитячі мелодії, такі як Deck the Hall, The Blue Bells of Scotland, Little Man, Good Night Ladies, Folk Dance, French Song, Battle Hymn of the Republic та Twinkle, Twinkle, Little Star, що давало змогу формувати технічні навички, контроль дихання, артикуляції та передачу тембрових нюансів (див. Додаток Б) [23; 35]. Виконання цих творів відбувалося як індивідуально, так і в малих групах, що дозволяло спостерігати за музичною виразністю, точністю інтонації та ритму, а також за здатністю учнів передавати емоційний зміст композицій під час гри на саксофоні.

На основі отриманих даних було виділено три рівні розвитку: високий, середній і низький, що відображає різну ступінь сформованості музичних та творчих навичок учнів.

- *Високий рівень* – учні демонстрували значну самостійність у виконанні музичних творів та здатність до імпровізації. Вони точно відтворювали ритм, інтонацію та динаміку, проявляли чутливість до музичних нюансів і емоційної виразності. Мотивація до навчання була високою, діти активно брали участь у заняттях і проявляли цілеспрямованість у досягненні результатів.

- *Середній рівень* – учні виконували музичні твори з деякими помилками, іноді потребували допомоги у техніці та ритмічній точності. Їхні музично-творчі здібності розвивалися, але ще не були повністю сформовані, а імпровізаційні

навички проявлялися лише частково. Мотивація була помірною, діти брали участь у освітньому процесі, але інколи потребували додаткового стимулювання.

- *Низький рівень* – учні мали значні труднощі з виконанням музичних творів, часто порушували ритм і інтонацію та не могли передати емоційний зміст. Їхні імпровізаційні та музично-інтелектуальні навички практично не проявлялися, а технічна підготовка була слабкою. Мотивація до навчання була низькою, діти пасивно сприймали заняття та потребували постійного контролю з боку викладача.

У Додатку В представлено результати рівнів розвитку творчих здібностей кожного учня 3-4 класів за трьома компонентами під час навчання гри на саксофоні.

Діагностика *творчо-інтелектуального компоненту* була спрямована на виявлення здатності учнів до оригінального виконання та музичного мислення під час гри на саксофоні. Під час індивідуальних та групових занять систематично спостерігали за виконанням учнів, аналізували музичні інтерпретації та виконання простих музичних фраз. Особливу увагу приділяли імпровізаційним завданням, де учні створювали власні музичні фрази без готового зразка, а також вправам на структурування мелодії та передбачення розвитку музичної теми.

Для оцінки емоційної виразності фіксували, наскільки учень передавав настрій твору через динаміку, артикуляцію та темброві засоби, а продуктивність музичного образу аналізували за здатністю створювати завершені та цілісні музичні композиції на саксофоні. Результати обробляли шляхом порівняння початкових та поточних виконань учнів, формуючи індивідуальні творчі портфоліо. На основі отриманих даних було виділено три рівні розвитку творчо-інтелектуального компоненту: високий, середній і низький.

Табл. 2.2 відображає результати діагностики творчо-інтелектуального компоненту учнів 3-4 класів, показуючи прояви оригінальності, музичного мислення та імпровізаційних навичок під час виконання адаптованих творів на саксофоні.

Таблиця 2.2

**Рівні розвитку творчо-інтелектуального компоненту творчих здібностей
учнів 3–4 класів під час навчання гри на саксофоні**

Рівень творчих здібностей / Критерії	Високий рівень		Середній рівень		Низький рівень	
	кіл-ть	%	кіл-ть	%	кіл-ть	%
1. Оригінальність виконання	2	16,7%	6	50,0%	4	33,3%
2. Імпровізаційні навички	3	25,0%	7	58,3%	2	16,7%
3. Музичне мислення	2	16,7%	6	50,0%	4	33,3%
4. Емоційна виразність	4	33,3%	6	50,0%	2	16,7%
5. Продуктивність музичного образу	3	25,0%	6	50,0%	3	25,0%
Середнє значення	23,3%		51,7%		25,0%	

За результатами проведеної діагностики творчо-інтелектуального компоненту можна зробити висновок, що серед 12 учнів 3–4 класів Київської дитячої школи мистецтв №6 ім. Г. Л. Жуковського більшість демонструє середній рівень розвитку творчих здібностей. Так, середній рівень за критерієм оригінальності виконання спостерігався у 6 учнів (50%), за музичним мисленням також 6 учнів (50%), за імпровізаційними навичками – 7 учнів (58,3%), за емоційною виразністю – 6 учнів (50%), а за продуктивністю музичного образу – 6 учнів (50%). Це свідчить про наявність базових умінь та початкових навичок у більшості дітей, що дозволяє їм адекватно відтворювати твори та проявляти музичну чутливість у процесі гри на саксофоні.

Високий рівень творчо-інтелектуального розвитку, який включає здатність до оригінального виконання, ефективні імпровізаційні навички та продуктивне формування музичного образу, спостерігався у меншій кількості учнів – від 2 до 4 осіб (16,7-33,3% залежно від критерію). Низький рівень зафіксовано у 2-4 учнів (16,7-33,3%), що вказує на необхідність додаткової підтримки для формування вміння музично мислити та емоційно виражати твори. Загалом, середнє значення розвитку творчих здібностей у класі складає 51,7%, що підтверджує домінування

середнього рівня та потребу систематичного впровадження вправ для розвитку оригінальності, імпровізаційних умінь та продуктивності музичного образу.

Діагностика музично-сенсорного компоненту передбачала комплексне оцінювання рівня інтонаційної та ритмічної точності, слухової чутливості та технічних навичок гри на саксофоні. Використовували контрольні виконання творів, вправи на повторення музичних інтервалів, ритмічних схем і мелодичних ліній, а також спеціальні ігрові завдання для розвитку слухової пам'яті та чуттєвого сприйняття музики.

Техніку виконання оцінювали через спостереження за правильністю пальцевих комбінацій, диханням і артикуляцією, а контроль динаміки та тембрових нюансів допоміг визначити рівень чуттєвого реагування учня на музичний матеріал. Результати фіксували у вигляді таблиць спостереження та графіків прогресу, що дозволило відслідковувати розвиток музично-сенсорних здібностей протягом навчального процесу. На основі отриманих даних було виділено три рівні розвитку: високий, середній і низький. Табл. 2.3 відображає результати діагностики музично-сенсорного компоненту творчих здібностей учнів 3-4 класів під час виконання творів на саксофоні.

Таблиця 2.3

Рівні розвитку музично-сенсорного компоненту творчих здібностей учнів 3–4 класів під час навчання гри на саксофоні

Рівень творчих здібностей / Критерії	Високий рівень		Середній рівень		Низький рівень	
	кіль-ть	%	кіль-ть	%	кіль-ть	%
1. Точність інтонації	2	16,7%	6	50,0%	4	33,3%
2. Ритмічна точність	2	16,7%	5	41,7%	5	41,7%
3. Слухова чутливість	3	25,0%	6	50,0%	3	25,0%
4. Техніка виконання	1	8,3%	4	33,3%	7	58,3%
5. Динаміка та темброві нюанси	3	25,0%	5	41,7%	4	33,3%
Середнє значення	18,3%		43,3%		38,3%	

Діагностика музично-сенсорного компоненту серед 12 учнів 3-4 класів показала, що більшість дітей перебуває на середньому рівні розвитку ключових музичних навичок. Так, середній рівень точності інтонації відзначено у 6 учнів (50%), ритмічної точності – у 5 учнів (41,7%), слухової чутливості – у 6 учнів (50%), техніки виконання – у 4 учнів (33,3%), а динаміки та тембрових нюансів – у 5 учнів (41,7%). Це свідчить про сформовані базові вміння відтворювати мелодію, контролювати ритм та динаміку, а також адекватно сприймати музичні інтервали та нюанси тембру.

Високий рівень розвитку спостерігався у невеликої частини дітей, переважно у сфері слухової чутливості та контролю динаміки й тембрових нюансів. Так, високий рівень точності інтонації та ритмічної точності досягли по 2 учні (16,7%), слухової чутливості – 3 учні (25%), техніки виконання – лише 1 учень (8,3%), а динаміки та тембрових нюансів – 3 учні (25%). Тобто окремі діти мали виражені музичні здібності, здатні чутливо сприймати мелодію, передавати емоційний характер твору та контролювати тембр і динаміку під час виконання.

Низький рівень розвитку за окремими критеріями виявлено у значної частини учнів, що потребує посиленої корекційної роботи. Так, низький рівень точності інтонації спостерігався у 4 учнів (33,3%), ритмічної точності – у 5 учнів (41,7%), слухової чутливості – у 3 учнів (25%), техніки виконання – у 7 учнів (58,3%), а динаміки та тембрових нюансів – у 4 учнів (33,3%). Особливої уваги потребує розвиток технічних навичок, правильного дихання та артикуляції, адже ці недоліки безпосередньо впливають на якість виконання творів і на здатність дітей передавати музичний образ цілісно та виразно.

Діагностика *мотиваційно-особистісного компоненту* була спрямована на визначення інтересу учнів до музичної діяльності та розвитку особистісних якостей, необхідних для успішного навчання. Спостерігали за активністю під час занять та участі у колективних музичних іграх, оцінювали самотійну роботу учнів,

а також проводили анкетування та короткі інтерв'ю для виявлення рівня музичної мотивації.

Крім того, аналізували цілеспрямованість та готовність долати труднощі, проявляти витримку і самовпевненість під час виконання музичних завдань на саксофоні. Також оцінювали самостійність та відповідальність учнів під час підготовки до виступів, участі у творчих проектах та виконанні індивідуальних завдань. Результати використовували для формування рекомендацій щодо розвитку індивідуальної мотивації та стимулювання творчого потенціалу дітей. Було виділено три рівні розвитку мотиваційно-особистісного компоненту: високий, середній і низький. Табл. 2.4 демонструє результати оцінювання рівнів розвитку мотиваційно-особистісного компоненту творчих здібностей учнів 3–4 класів під час навчання гри на саксофоні.

Таблиця 2.4

Рівні розвитку мотиваційно-особистісного компоненту творчих здібностей учнів 3–4 класів під час навчання гри на саксофоні

Рівень творчих здібностей / Критерії	Високий рівень		Середній рівень		Низький рівень	
	кіл-ть	%	кіл-ть	%	кіл-ть	%
1. Музична мотивація	2	16,7%	6	50,0%	4	33,3%
2. Активність у навчанні	2	16,7%	4	33,3%	6	50,0%
3. Самостійність та відповідальність	3	25,0%	7	58,3%	2	16,7%
4. Цілеспрямованість	2	16,7%	5	41,7%	5	41,7%
5. Емоційна стійкість та впевненість	3	25,0%	6	50,0%	3	25,0%
Середнє значення	20,0%		46,7%		33,3%	

Аналіз результатів діагностики мотиваційно-особистісного компоненту серед 12 учнів 3-4 класів показав, що високий рівень розвитку спостерігався у окремих дітей, які проявляли стійкий інтерес до музичної діяльності та активно брали участь у заняттях. Так, високий рівень музичної мотивації, активності у навчанні та

цілеспрямованості досягли по 2 учні (16,7%), самостійності та відповідальності, а також емоційної стійкості та впевненості по 3 учні (25%). Це свідчить про те, що у цих дітей сформовані базові особистісні якості, необхідні для самостійного опанування музичних завдань, участі у колективній роботі та творчих проектах, що дозволяє їм демонструвати високий рівень мотивації та готовності до навчання.

Середній рівень розвитку мотиваційно-особистісного компоненту спостерігався у більшості учнів, що свідчить про стабільний, але ще не повністю сформований рівень особистісних якостей, необхідних для ефективного навчання. Так, середній рівень музичної мотивації досягли 6 учнів (50%), активності у навчанні – 4 учні (33,3%), самостійності та відповідальності – 7 учнів (58,3%), цілеспрямованості – 5 учнів (41,7%), емоційної стійкості та впевненості – 6 учнів (50%). Це означає, що ці діти демонструють достатню зацікавленість і готовність працювати над музичними завданнями, однак потребують додаткової підтримки та стимулювання для підвищення рівня мотивації, розвитку самостійності та формування впевненості під час виступів і творчих проектів.

Низький рівень розвитку мотиваційно-особистісного компоненту виявлено у значної частини учнів, особливо у сфері активності у навчанні та цілеспрямованості. Так, низький рівень музичної мотивації спостерігався у 4 учнів (33,3%), активності у навчанні – у 6 учнів (50%), самостійності та відповідальності – у 2 учнів (16,7%), цілеспрямованості – у 5 учнів (41,7%), емоційної стійкості та впевненості – у 3 учнів (25%). Ці дані свідчать про потребу в індивідуальному стимулюванні та розвитку особистісних якостей, підтримці внутрішньої мотивації та формуванні впевненості під час виконання музичних завдань. Для таких учнів важливим є застосування методів активізації інтересу до навчання та систематичне залучення до творчих і колективних музичних активностей.

Для точнішого аналізу ми узагальнили результати по трьох компонентах: творчо-інтелектуальному, музично-сенсорному та мотиваційно-особистісному. Результати дослідження представлені у відсотках за трьома рівнями розвитку

(високий, середній, низький), що дозволяє наочно порівняти прояви творчих здібностей учнів у різних сферах музичної діяльності та визначити пріоритетні напрями подальшої корекційно-розвивальної роботи (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

Узагальнені результати сформованості творчих здібностей учнів 3-4 класів за трьома компонентами під час навчання гри на саксофоні, %

Рівень сформованості	Творчо-інтелектуальний компонент	Музично-сенсорний компонент	Мотиваційно-особистісний компонент
Високий рівень	23,3%	18,3%	20,0%
Середній рівень	51,7%	43,3%	46,7%
Низький рівень	25,0%	38,3%	33,3%

Таким чином, більшість учнів 3-4 класів демонструють середній рівень сформованості творчих здібностей у процесі навчання гри на саксофоні. Так, середній рівень переважає у всіх трьох компонентах: 51,7% – у творчо-інтелектуальному, 43,3% – у музично-сенсорному та 46,7% – у мотиваційно-особистісному. Це свідчить про те, що більшість дітей має достатню базу для розвитку музичних навичок та творчого потенціалу, проте потребує подальшого систематичного навчання та стимулювання для переходу на високий рівень.

Високий рівень сформованості спостерігається у 18-23% учнів, що свідчить про наявність талановитих дітей з високим рівнем оригінальності, музичного мислення та мотивації до навчання. Низький рівень проявляється у 25-38% учнів, що вказує на необхідність індивідуальної підтримки, розвитку технічних та сенсорних навичок, а також формування стабільної мотивації та впевненості під час музичної діяльності. Більш детально результати діагностики сформованості творчих здібностей учнів представлено на рис.2.1.

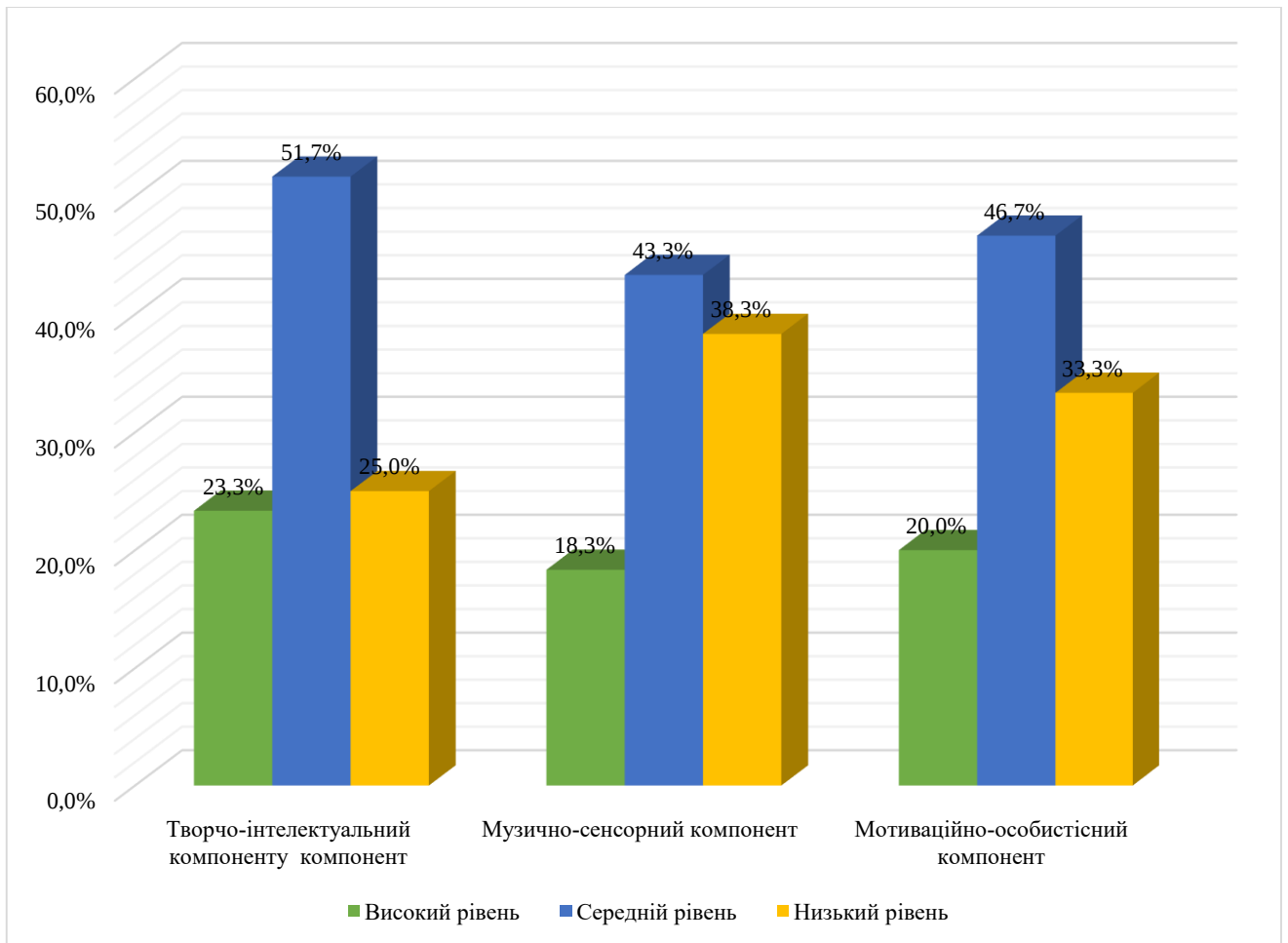

Рис. 2.1. Розподіл рівнів сформованості творчих здібностей учнів 3–4 класів за трьома компонентами під час навчання гри на саксофоні, %

Отримані дані свідчать про недостатній рівень сформованості творчих здібностей учнів у процесі навчання гри на саксофоні. Аналіз результатів педагогічної діагностики показав, що більшість дітей мають середній рівень розвитку, а значна частина учнів демонструє низький рівень прояву творчого потенціалу, особливо у сфері імпровізації та музично-сенсорного сприйняття. Це підкреслює необхідність розробки спеціальної програми музичного розвитку творчих здібностей учнів, яка б включала системні та диференційовані заняття, спрямовані на послідовний розвиток творчо-інтелектуальних навичок, музичного мислення, емоційної виразності, слухової чутливості та мотивації до музичної

діяльності. Така програма дозволить не лише покращити технічні та інтерпретаційні вміння учнів, але й стимулювати їхню здатність до самостійного створення музичних образів та вираження власних емоцій через гру на саксофоні.

2.2. Педагогічні умови, методика розвитку творчих здібностей учнів мистецької школи у процесі навчання гри на саксофоні

Розвиток творчих здібностей учнів мистецької школи є надзвичайно важливим аспектом музичної освіти, адже саме через творчу діяльність діти формують індивідуальний стиль виконання, музичне мислення та емоційну чутливість [56]. Особливо актуальним це стає у процесі навчання гри на саксофоні, де поєднуються технічні навички, імпровізація та музичне самовираження, що сприяє всебічному розвитку учня як музиканта та особистості.

Запровадження програми музичного розвитку творчих здібностей учнів мистецької школи у процесі навчання гри на саксофоні є доцільним, оскільки результати дослідження показали наявність різного рівня сформованості творчих компетенцій серед учнів 3-4 класів. Наявність учнів із низьким і середнім рівнем розвитку творчо-інтелектуального, музично-сенсорного та мотиваційно-особистісного компонентів свідчить про необхідність систематичного та цілеспрямованого підходу до стимулювання музичної активності, розвитку індивідуальних здібностей та формування впевненості у власних творчих можливостях. Розвивальна програма дозволяє враховувати індивідуальні потреби кожного учня, створювати диференційовані завдання, поєднувати освітній процес із творчими практиками та підвищувати ефективність музичного виховання.

Зокрема, для учнів із середнім рівнем слід акцентувати увагу на вдосконаленні імпровізаційних навичок, розвитку музичного мислення та точності виконання музичних фраз, водночас підтримуючи їх мотивацію та впевненість у власних силах. Учням із низьким рівнем необхідно створювати умови для індивідуальної підтримки, застосовувати спеціальні вправи на розвиток слухової

чутливості, техніки гри та емоційної виразності, а також мотивувати до активної участі у колективних і індивідуальних музичних завданнях. Для дітей із високим рівнем важливо підтримувати творчий потенціал через більш складні імпровізаційні завдання, самостійні проєкти та залучення до музичних виступів, що сприятиме подальшому розвитку творчості та професійної музичної компетентності.

Для ефективного розвитку творчих здібностей учнів мистецької школи, зокрема у процесі навчання гри на саксофоні, важливо створити певні педагогічні умови, які сприятимуть активізації музичної діяльності та формуванню індивідуального творчого потенціалу. Серед основних умов можна виділити:

1. *Створення інтерактивного освітнього середовища*, де учні мають можливість експериментувати з музикою, проявляти власні ідеї та отримувати зворотний зв'язок від викладача.
2. *Використання диференційованого підходу до організації освітнього процесу навчання гри на саксофоні*, який враховує рівень підготовки, інтереси та особистісні особливості кожного учня під час виконання музичних творів.
3. *Стимулювання мотивації учнів мистецької школи*, що передбачає використання ігрових, проєктних та імпровізаційних завдань, які заохочують самостійне створення музичних фраз та розвиток емоційної виразності.
4. *Підтримка емоційного та психологічного комфорту*, завдяки чому учні відчують безпеку у прояві творчості, не бояться помилок і отримують конструктивні поради для вдосконалення виконання.

Ці умови створюють основу для системного та усвідомленого розвитку творчих здібностей у процесі навчання гри на саксофоні.

Викладач відіграє ключову роль у створенні атмосфери, яка стимулює творчість, підтримує індивідуальні здібності та сприяє активному музичному самовираженню. Використання інтерактивних методик, музичних ігор, проєктних завдань та інших інноваційних підходів допомагає максимально розкрити

потенціал кожного учня, сприяє його особистісному розвитку, музичній креативності та соціалізації в колективі.

За П. Якименко, сучасний учитель має бути здатним постійно розвиватися професійно, опановуючи нові методики й підходи, що стимулюють творчу активність учнів. В умовах динамічних змін освітнього середовища методичні засади формування педагогічної творчості повинні не лише відповідати вимогам реформ, а й стати підґрунтям для самостійного пошуку вчителем ефективних шляхів удосконалення навчання. Це дає педагогам можливість гнучко реагувати на виклики й удосконалювати власний стиль роботи [52, с.374].

Ефективний розвиток творчої особистості учнів в умовах загальної освіти можливий лише за умови створення сприятливого, підтримувального освітнього середовища. Дослідники підкреслюють, що важливими чинниками цього процесу є [22; 31]:

1. застосування особистісно орієнтованого підходу;
2. розширення індивідуалізації навчання;
3. налагоджена співпраця всіх учасників освітнього процесу;
4. педагогічна підтримка, спрямована на саморозвиток учня [52, с.376].

Особливе значення у процесі навчання гри на саксофоні має створення атмосфери співтворчості між учителем і учнем, що базується на принципах педагогіки партнерства. Таке середовище заохочує учнів до спільного музичного пошуку, сприяє розвитку довіри та підтримки, формує впевненість у власних силах під час виконання музичних творів, а також дозволяє не боятися помилок і сміливо долати труднощі. Як зазначав В. Сухомлинський, важливо бачити в учневі рівноправного партнера у спільній діяльності, що особливо актуально при освоєнні інструменту та розвитку індивідуальної музичної експресії.

П. Якименко підкреслює, що справжній авторитет учителя формується не завдяки його посаді, а завдяки глибоким знанням, педагогічній культурі та вмінню будувати довірливі стосунки з учнями. Педагогіка партнерства ґрунтується на

постійному діалозі та взаємодії між учителем, учнями й батьками, які об'єднані спільними цілями та відповідальністю за успіх навчання. У такій моделі педагог виступає не лише наставником, а й уважним порадиником, тоді як сім'я активно долучається до освітнього процесу, сприяючи формуванню демократичної та рівноправної взаємодії [52].

У контексті сучасної освітньої реформи методичні підходи до розвитку педагогічної творчості охоплюють низку суттєвих положень, які визначають їхню важливість та роль у вдосконаленні освітнього процесу (табл.2.6) [52, с.376].

Таблиця 2.6

**Методичні підходи до формування педагогічної творчості вчителів
початкових класів**

Підхід	Характеристика
Сучасні вимоги освітніх реформ	Орієнтація на нові стандарти, оновлення змісту освіти, впровадження сучасних методів та форм роботи.
Необхідність розвитку творчої особистості педагога	Формування здатності до креативного мислення, гнучкості, пошуку нестандартних рішень.
Педагогічний супровід і самовдосконалення вчителя	Постійний професійний розвиток, самоосвіта, участь у тренінгах та методичних заходах.
Застосування інноваційних методик у навчанні	Використання активних, інтерактивних та творчих технологій навчання.
Розвиток педагогічної майстерності через досвід інших вчителів	Обмін педагогічними практиками, наставництво, участь у професійних спільнотах.
Роль педагогічного партнерства та співтворчості	Взаємодія вчителя, учня і батьків; створення атмосфери довіри, підтримки та спільного пошуку рішень.

Джерело: сформовано на основі даних [27;36;40]

В умовах сучасної освітньої реформи, що передбачає оновлення стандартів, зміну змісту навчання та впровадження інноваційних методик, від учителя

очікується не лише володіння сучасними знаннями та технікою виконання гри на саксофоні, а й уміння працювати творчо з учнями. Розвиток педагогічної творчості стає важливою умовою успішного впровадження інтерактивних та персоналізованих форм навчання на музичному занятті. Креативний викладач може не лише адаптувати відомі методи навчання гри на саксофоні, а й створювати власні підходи, що стимулюють активність, музичне мислення та розвиток творчих здібностей учнів. У швидкозмінному середовищі та на тлі науково-технічного прогресу педагог має вміти оперативно реагувати на нові виклики й упроваджувати інновації у щоденну практику музичних занять.

Методичні підходи до формування педагогічної творчості сприяють не лише розвитку учнів, а й професійному зростанню самих учителів. Постійне самовдосконалення – участь у тренінгах, майстер-класах, професійних спільнотах і наукових дослідженнях – зміцнює їхню креативність, гнучкість та здатність до інновацій. Освітні реформи створюють умови, що допомагають педагогам розкривати й розвивати власний творчий потенціал [Лазаренко, Візнюк, 2023; Паламарчук, Візнюк, Габа, 2023].

Методичні підходи, що спираються на використання сучасних технологій – цифрових, інтерактивних, проєктних – сприяють розвитку творчості як у педагогів, так і в учнів. Застосування інноваційних форм роботи, зокрема цифрових інструментів та міжпредметних зв'язків, відкриває можливості для формування в учнів креативного мислення, уміння критично аналізувати інформацію та працювати самостійно. Створення в класі творчого середовища, де діти можуть експериментувати, пропонувати нестандартні рішення й реалізовувати власні ідеї, потребує від учителя високого рівня креативності та професійної гнучкості [21; 56].

В умовах освітньої реформи важливо враховувати досвід колег і науковців. Методичні підходи до розвитку педагогічної творчості включають колективні форми роботи – майстер-класи, педагогічні ради, обмін досвідом. Це сприяє підвищенню кваліфікації та розвитку творчого потенціалу вчителів. Творчість у

навчанні потребує середовища співтворчості між учителем і учнем. Організація такої взаємодії, а також партнерство з батьками, створює атмосферу довіри та підтримки, що є ключовим для розвитку креативності у освітньому процесі [22; 54]. У табл. 2.7 представлені основні методи та прийоми, які застосовуються для розвитку творчих здібностей учнів під час навчання гри на саксофоні.

Таблиця 2.7

Методи розвитку творчих здібностей учнів у процесі навчання гри на саксофоні

Метод	Опис	Практика застосування
Імпровізація (соло та ансамбль)	Учні виконують музику вільно, без нот, у різних стилях (класика, джаз, популярна музика), експериментують із ритмом, мелодією та гармонією.	Виконання коротких музичних фраз у групі та індивідуально, реакція на партнера, створення власних імпровізаційних вправ, участь у майстер-класах та ансамблевих виступах.
Аранжування творів	Переробка відомих творів для саксофону або ансамблю: зміна тональності, ритміки та музичних елементів.	Аналіз оригінального твору, створення власної версії, колективна робота над ансамблевими аранжуваннями, обговорення та презентація результату викладачу та однокласникам.
Написання власної музики	Створення композицій або музичних тем на основі вивчених елементів, розвиток креативного мислення та індивідуального стилю.	Робота над мелодією, ритмом, гармонією, використання нотних програм і запису на слух, обговорення композицій з викладачем, експерименти з жанрами та інструментальними поєднаннями.
Колективна гра / ансамбль	Сприяє розвитку слуху, ритму та взаємодії в групі, формує художній смак та командну роботу.	Спільне виконання творів у ансамблі, відпрацювання синхронності та взаєморозуміння, створення власних ансамблевих інтерпретацій.
Інтерактивні педагогічні методи	Методи, що залучають активну участь учнів: «Аукціон», «Мікрофон», «Вервечка», «Коло», «Асоціативне дерево», «Навчаючи – вчуся».	Активне залучення учнів до колективних ігор та завдань, аналіз музичних ідей, висловлення думок та обговорення власних музичних рішень.
Ігрові методики (едьютейнмент)	Використання ігрових елементів у навчанні для	Проведення музичних ігор, конкурсів, творчих завдань, що дозволяють учням експериментувати з музикою та

	підвищення мотивації та розвитку творчих здібностей.	самовиражатися у комфортній атмосфері.
Цифрові технології	Використання музичних редакторів, нотних програм та додатків для створення та аналізу музики.	Створення власних композицій у цифровому форматі, редагування та експериментування зі звуком, самостійна робота над музичними проектами.

Джерело: сформовано на основі даних [25;26]

На формувальному етапі нашого дослідження, на основі аналізу наукової літератури, результатів проведеної педагогічної діагностики рівнів розвиненості творчих здібностей учнів мистецької школи, нами розроблено та апробовано методику розвитку розвитку творчих здібностей учнів мистецької школи у процесі навчання гри на саксофоні, яка поєднує класичні та сучасні методи виконавської практики. Мета методики полягає у формуванні висококваліфікованих учнів, здатних поєднувати технічну майстерність з творчим підходом до музики. Її основні завдання включають:

1. Формування знань і практичних навичок для виконання музики на саксофоні в різних стилях.
2. Розвиток музичних здібностей – слуху, мислення, пам'яті.
3. Активізацію творчого потенціалу учнів.
4. Покращення виконавських навичок.
5. Стимулювання самостійної роботи над музичними творами.

Методика дає змогу системно вивчати техніки гри на саксофоні, одночасно підтримуючи розвиток творчості та індивідуальної музичної інтерпретації, що робить освітній процес більш ефективним і мотивуючим для учнів (табл.2.8).

Методика розвитку творчих здібностей учнів мистецької школи під час навчання гри на саксофоні реалізовувалася через індивідуальні та групові заняття, поєднуючи технічні навички, музичне мислення та творчий потенціал; учні виконували вправи на пальцеві комбінації, дихання, артикуляцію, повторювали

мелодії та ритми, брали участь в імпровізаціях, розвиваючи музичний образ твору та виконавську інтерпретацію.

У процесі реалізації методики також стимулювалася самостійна робота учнів: вони складали власні варіанти виконання, готувалися до міні-концертів і коригували виконання під контролем педагога. Завдяки такому комплексному підходу відбувалося послідовне зростання музичної чутливості, точності інтонації та ритму, а також активізація творчого потенціалу й розвитку оригінальності музичних ідей. Детальний перелік вправ і методичних рекомендацій наведено у Додатку Г.

Таблиця 2.8

Методика розвитку творчих здібностей учнів мистецької школи у процесі навчання гри на саксофоні

Напрямок розвитку	Завдання	Методи та прийоми	Очікувані результати
Технічні навички гри на саксофоні	Формування знань і практичних умінь для виконання творів у різних стилях	Індивідуальні та групові уроки, вправи на пальцеві комбінації, дихальні вправи, артикуляційні техніки	Учень виконує твори з правильною технікою, контролем дихання та артикуляції
Музичні здібності	Розвиток слуху, музичного мислення та пам'яті	Вправи на слухову диференціацію, повторення мелодій та ритмів, імпровізаційні завдання	Підвищується музична чутливість, точність інтонації та ритму, розвиток музичного мислення
Творчий потенціал	Активізація креативності та музичної самовираженості	Імпровізаційні завдання, створення власних музичних фраз, участь у колективних музичних іграх	Учень проявляє оригінальні музичні ідеї, експериментує з тембром, динамікою і ритмом
Виконавські навички	Розвиток музичного інтерпретаційного потенціалу	Робота над музичним образом твору, постановка виконавської інтерпретації, вивчення різних стилів виконання	Учень демонструє здатність передавати характер та емоційність твору
Самостійна робота	Стимулювання самостійного	Домашні завдання, складання власних	Учень здатний самостійно працювати

	опанування музичного матеріалу	варіантів виконання, підготовка до міні-концертів	над творами, планувати та коригувати виконання
--	--------------------------------	---	--

Реалізації нашої методики спрямована на формування творчо-інтелектуального, музично-сенсорного та мотиваційно-особистісного компонентів творчих здібностей учнів, кожен із яких спрямований на всебічний розвиток музичних навичок, творчого мислення, емоційної виразності та самостійності учнів. Використання індивідуальних і групових вправ, імпровізацій та самостійної роботи дозволяє комплексно розвивати музичне мислення, технічні здібності та внутрішню мотивацію (табл. 2.9).

Таблиця 2.9

Методика розвитку творчих здібностей учнів мистецької школи з акцентом на формування творчо-інтелектуального, музично-сенсорного та мотиваційно-особистісного компонентів під час навчання гри на саксофоні

Компонент	Критерії	Програма розвитку та заходи
Творчо-інтелектуальний	1. Оригінальність виконання	Виконання творів з варіаціями інтерпретації; вправи на пошук власних музичних рішень; обговорення інтерпретацій учнів.
	2. Імпровізаційні навички	Імпровізаційні вправи на коротких музичних фразах; створення власних мелодій під акомпанемент; гра «відгук на мотив».
	3. Музичне мислення	Аналіз структури твору; вправи на передбачення розвитку музичної теми; складання музичних схем і планів виконання.
	4. Емоційна виразність	Виконання творів з акцентом на динаміку та артикуляцію; вправи на передавання настрою; відтворення різних емоцій через музичні засоби.
	5. Продуктивність музичного образу	Створення цілісних музичних композицій на саксофоні; відпрацювання завершених музичних фраз; розбір композицій на частини та повторна збірка.
Музично-сенсорний	1. Точність інтонації	Тренування чистоти звучання нот; вправи на співзвуччя та гармонії; слухові диктанти.
	2. Ритмічна точність	Виконання ритмічних вправ; вправи на метричні схеми; гра з метрономом і в ансамблі.
	3. Слухова чутливість	Вправи на розпізнавання інтервалів і мелодій; слухові ігри; оркестрове слухання і повторення.

Мотиваційно-особистісний	4. Техніка виконання	Вправи на пальцеві комбінації; контроль дихання і артикуляції; розвиток моторики рук.
	5. Динаміка та темброві нюанси	Виконання з різною гучністю і тембром; вправи на контроль відтінків звучання; запис і аналіз виконання.
	1. Музична мотивація	Створення цікавих музичних завдань; участь у виступах та концертах; обговорення музичних досягнень.
	2. Активність у навчанні	Індивідуальні та групові проекти; музичні експерименти; виконання додаткових творів за вибором учня.
	3. Самостійність та відповідальність	Планування індивідуальної практики; ведення музичного щоденника; підготовка до виступів.
	4. Цілеспрямованість	Поставлення короткострокових і довгострокових цілей; контроль за виконанням завдань; систематичний прогрес у грі на саксофоні.
	5. Емоційна стійкість та впевненість	Вправи на подолання труднощів у виконанні; робота з помилками; розвиток упевненості під час сольних і групових виступів.

Використання різноманітних методів і прийомів, включаючи індивідуальні та групові вправи, імпровізаційні завдання та самостійну роботу, дозволяло комплексно стимулювати музичне мислення, технічні здібності та внутрішню мотивацію до навчання. Додаток Д демонструє програму розвитку творчих здібностей учнів мистецької школи під час навчання гри на саксофоні, розроблену окремо для учнів з високим, середнім та низьким рівнем підготовки. Для кожного рівня передбачено відповідні вправи та методи, що стимулюють розвиток творчо-інтелектуального, музично-сенсорного та мотиваційно-особистісного компонентів.

Після застосування методики розвитку творчих здібностей було проведено повторну оцінку учнів 3-4 класів за трьома компонентами, що дозволило чітко простежити динаміку розвитку навичок і визначити ефективність кожного напрямку навчання. Узагальнені результати дають змогу порівняти прояви творчих здібностей учнів у різних сферах музичної діяльності, виявити сильні та слабкі сторони програми та окреслити пріоритетні напрями для подальшого вдосконалення освітнього процесу (табл.2.10).

Таблиця 2.10

**Узагальнені результати сформованості творчих здібностей учнів 3-4 класів
після застосування методики музичного розвитку, %**

Рівень сформован ості	Творчо- інтелектуальний компонент		Музично-сенсорний компонент		Мотиваційно- особистісний компонент	
	До застосува ння програми	Після застосува ння програми	До застосува ння програми	Після застосува ння програми	До застосува ння програми	Після застосува ння програми
Високий рівень	23,3%	40,1%	18,3%	37,8%	20,0%	36,4%
Середній рівень	51,7%	47,3%	43,3%	40,5%	46,7%	43,4%
Низький рівень	25,0%	12,6%	38,3%	21,7%	33,3%	20,2%

Порівняльний аналіз отриманих результатів показав, що методика музичного розвитку творчих здібностей учнів мистецької школи у процесі навчання гри на саксофоні продемонструвала високу ефективність у формуванні всіх трьох компонентів творчого розвитку. Найпомітніший прогрес спостерігався за творчо-інтелектуальним компонентом, де частка учнів із високим рівнем підвищилася з 23,3% до 40,1%, що становить приріст на 16,8%. За музично-сенсорним компонентом високий рівень зріс із 18,3% до 37,8% (+19,5%), що вказує на значне покращення точності інтонації, ритмічності та технічних умінь. Одночасно низький рівень у цих компонентах зменшився відповідно з 25,0% до 12,6% та з 38,3% до 21,7%, тобто майже удвічі, що є важливим підтвердженням дієвості програми.

Мотиваційно-особистісний компонент також продемонстрував виразну позитивну тенденцію: частка учнів із високим рівнем мотивації та впевненості підвищилася з 20,0% до 36,4%, тобто на 16,4%, тоді як низький рівень зменшився з 33,3% до 20,2%. Більш детальніше порівняльні результати представлено на рис.2.2.

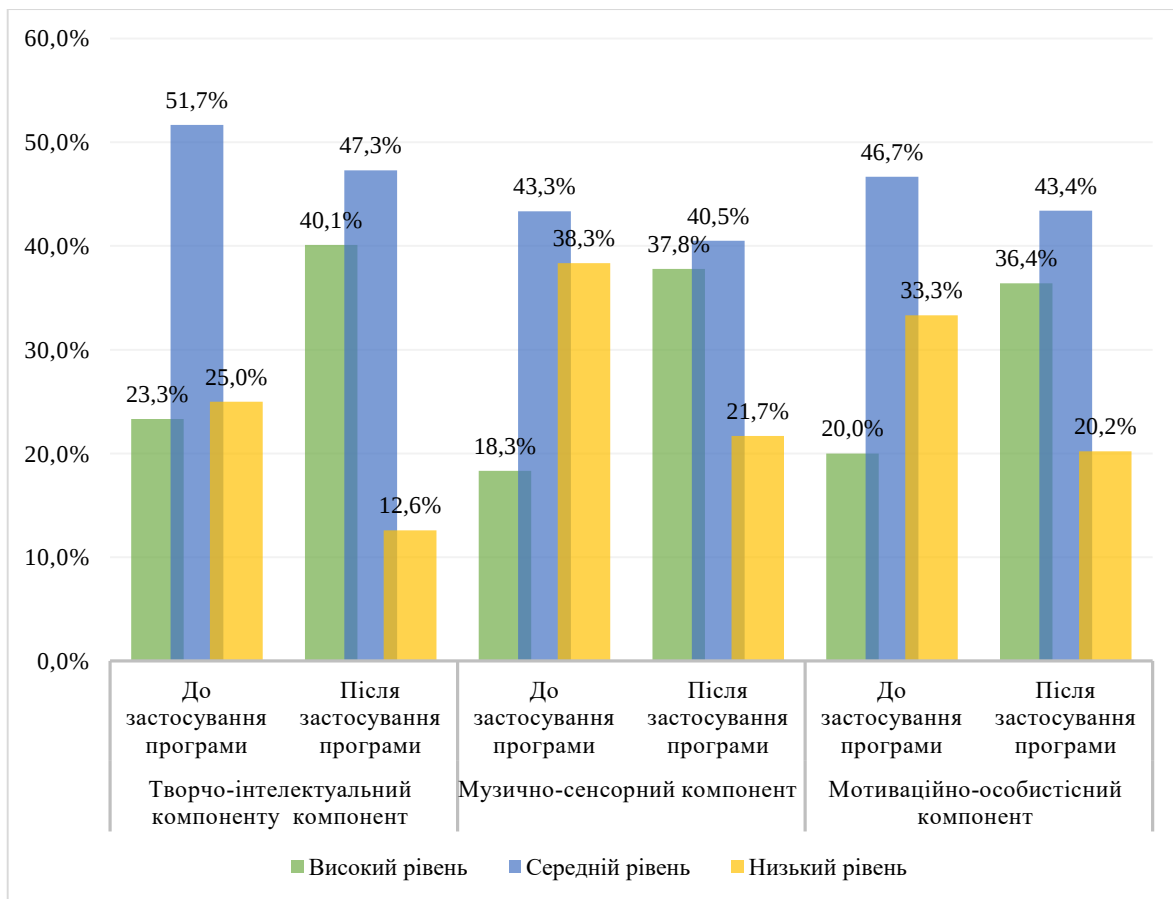

Рис. 2.2. Динаміка сформованості творчих здібностей учнів 3-4 класів до та після застосування програми музичного розвитку під час навчання гри на саксофоні, %

Це свідчить про те, що методика не лише розвиває музичні й творчі компетентності, а й підсилює внутрішню мотивацію учнів, їхню цілеспрямованість, самостійність та психологічну стійкість у освітньому процесі.

Отже, методика музичного розвитку творчих здібностей учнів мистецької школи у процесі навчання гри на саксофоні забезпечила комплексне підвищення рівня творчого потенціалу учнів: збільшення показників високого рівня в усіх компонентах на 16–19%, разом зі зменшенням низьких показників майже вдвічі, підтверджує її результативність та доцільність подальшого впровадження у освітню практику.

Висновки до другого розділу

Здійснено педагогічну діагностику рівнів розвиненості творчих здібностей учнів мистецької школи у процесі навчання гри на саксофоні. Метою констатувального етапу дослідження було визначення рівня розвитку творчих здібностей учнів мистецької школи під час навчання гри на саксофоні та виявлення факторів, що найбільше впливають на формування їхнього творчого потенціалу. Базою дослідження стали 12 учнів 3–4 класів відділу саксофону Київської дитячої школи мистецтв №6 ім. Г. Л. Жуковського, які брали участь у виконанні адаптованих класичних, джазових, популярних та народних творів, що відповідали їхньому рівню музичної підготовки та розвитку технічних і виконавських навичок. Педагогічна діагностика рівнів розвиненості творчих здібностей учнів показала, що більшість учнів мають середній рівень розвитку творчо-інтелектуального, музично-сенсорного та мотиваційно-особистісного компонентів, демонструючи часткову здатність до імпровізації, точності виконання та емоційного самовираження; водночас близько чверті учнів показали високий рівень креативності та музичної активності, а невелика група потребує додаткової підтримки для вдосконалення техніки та розвитку власного музичного стилю. Виконання різноманітних творів дозволило оцінити формування інтонаційної, ритмічної та технічної майстерності, а також здатність передавати музичні образи і настрої, що підтверджує ефективність системного підходу до розвитку творчого потенціалу учнів. Отримані результати дають змогу визначити індивідуальні освітні потреби, адаптувати методики навчання та створити умови для подальшого всебічного розвитку юних саксофоністів як творчих і мотивованих особистостей.

Визначено й обґрунтовано педагогічні умови, апробовано методику розвитку творчих здібностей учнів мистецької школи у процесі навчання гри на саксофоні. Педагогічні умови розвитку творчих здібностей учнів включають сприятливий психологічний клімат, різноманітні музичні матеріали та вправи, організацію індивідуальної та колективної діяльності, а також поетапне ускладнення завдань

відповідно до рівня підготовки. Методи розвитку охоплюють інтерактивні та ігрові вправи, імпровізацію, моделювання музичних образів, слухові та ритмічні вправи, аналіз виконання та самооцінку, а засоби — навчально-методичні комплекси, нотні та аудіо матеріали, інструментальні та цифрові ресурси. Комплексне поєднання цих умов, методів і засобів забезпечує системний розвиток творчого потенціалу учнів, а методичні підходи до педагогічної творчості створюють середовище для розкриття креативності, де вчителі з інноваційним мисленням стають ключовим чинником формування компетентних і творчих особистостей. Після застосування методики розвитку творчих здібностей спостерігається помітне підвищення частки учнів із високим рівнем сформованості творчих здібностей за всіма трьома компонентами: творчо-інтелектуальним, музично-сенсорним та мотиваційно-особистісним. Водночас знизилася кількість учнів із низьким рівнем розвитку, що свідчить про ефективність комплексного підходу до навчання гри на саксофоні. Середній рівень залишився відносно стабільним, демонструючи, що програма сприяє переходу учнів із середнього та низького рівня до високого розвитку творчого потенціалу.

ВИСНОВКИ

На підставі отриманих даних дослідження можемо сформулювати висновки, які відображають основні тенденції та результати розвитку творчого потенціалу учнів під час навчання гри на саксофоні:

1. Досліджено, що розвиток творчих здібностей учнів мистецької школи є комплексною науковою проблемою, що має глибоке історико-філософське та психолого-педагогічне підґрунтя. Аналіз літератури показав, що феномен творчості розглядається як природна потреба людини до самовираження й створення нового, а творчі здібності – як поєднання вроджених задатків, інтелектуальних і особистісних якостей, мотивації та умов навчання. Окремо проаналізовані поняття «творчість», «творчі здібності» та «розвиток творчих здібностей», які визначаються у наукових джерелах як процеси й характеристики, що забезпечують формування нових ідей, художніх образів і способів діяльності, а також розкривають потенціал особистості в освітньому середовищі. У контексті мистецької освіти, зокрема музичного навчання, розвиток творчих здібностей відбувається через активну діяльність, уяву, свободу творчого вибору, індивідуальний підхід та емоційно-чуттєве переживання мистецтва. Сучасні підходи підкреслюють, що формування творчого потенціалу учнів – це не лише технічне чи виконавське зростання, а комплексний розвиток мислення, самостійності, креативності та здатності створювати оригінальні продукти. Таким чином, проблема розвитку творчих здібностей залишається ключовою для ефективного навчання й становлення гармонійно розвиненої, творчої особистості у мистецькій школі.

2. Доведено важливість інтеграції технічних та творчих аспектів у музичній освіті для розвитку творчих здібностей учнів. Досліджено, що творчі навички формуються не лише через виконання музичних творів, а й через інтерпретацію музики, формування власного емоційного сприйняття та передавання індивідуальних музичних ідей. Вивчено різноманітні підходи до

навчання, включаючи використання сучасних технологій, методик імпровізації та колективного музикування, які сприяють розвитку самовираження та загального творчого потенціалу учнів.

З'ясовано, що гра на саксофоні має значний вплив на розвиток як музичних, так і творчих здібностей, оскільки інструмент забезпечує багатий тембровий діапазон, розвиток слуху, виразності виконання та емоційної взаємодії з музичним матеріалом. Проаналізовано вітчизняні та зарубіжні методики навчання гри на саксофоні, встановлено, що поєднання технічної підготовки з розвитком творчого підходу, імпровізації та індивідуального самовираження забезпечує більш ефективне формування музичної компетентності та творчого потенціалу учнів. Таким чином, синтезовані методичні підходи створюють оптимальні умови для комплексного розвитку учнів у процесі музичної освіти.

3. У ході дослідження доведено, що розвиток творчих здібностей учнів 3-4 класів мистецької школи під час навчання гри на саксофоні має системний характер. У дослідженні виділено три ключові компоненти розвитку творчих здібностей учнів: творчо-інтелектуальний, музично-сенсорний та мотиваційно-особистісний. Досліджено рівень сформованості цих компонентів на основі авторського опитувальника та виконання адаптованих музичних творів. Установлено, що у творчо-інтелектуальному компоненті 23,3% учнів продемонстрували високий рівень креативності, 51,7% – середній, а 25,0% – низький рівень; у музично-сенсорному компоненті високий рівень показали 18,3% учнів, середній – 43,3%, низький – 38,3%; у мотиваційно-особистісному компоненті високий рівень відзначили 20,0% учнів, середній – 46,7%, низький – 33,3%. Проаналізовано відповіді учнів, які свідчать про активну зацікавленість у заняттях, готовність до виконання домашніх завдань та участь у виступах, а також про часткову або повну здатність до імпровізації й музичного самовираження. Узагальнено, що більшість учнів демонструють середній рівень творчих здібностей, що підтверджує необхідність подальшого розвитку індивідуальної техніки та

креативності. Результати діагностики свідчать, що комплексний підхід до навчання гри на саксофоні, який поєднує адаптовані музичні твори, імпровізаційні завдання та методи оцінювання, забезпечує ефективне формування творчого потенціалу учнів і створює основу для розвитку високого рівня креативності та музичної компетентності.

4. Аналіз наукової літератури свідчить, що методичні підходи до формування педагогічної творчості в умовах сучасної освітньої реформи досліджено як ефективний засіб розвитку професійних компетентностей учителів та творчого потенціалу учнів. Встановлено, що успішна реалізація освітніх змін потребує поєднання високого професіоналізму педагогів із здатністю до інноваційного мислення та впровадження сучасних методів навчання. Розкрито, що ключовими чинниками є створення атмосфери співтворчості та партнерства між учителем, учнями й батьками, а також застосування індивідуалізованих та інтерактивних підходів. Таким чином, узагальнено, що методичні підходи сприяють підвищенню якості освіти та формуванню творчих, ініціативних і компетентних особистостей серед здобувачів освіти.

Досліджено, що запровадження методики розвитку сприяло значному підвищенню рівня сформованості творчо-інтелектуального, музично-сенсорного та мотиваційно-особистісного компонентів у учнів 3-4 класів: частка учнів із високим рівнем за творчо-інтелектуальним компонентом зросла з 23,3% до 40,1% (+16,8%), музично-сенсорним – з 18,3% до 37,8% (+19,5%), мотиваційно-особистісним – з 20,0% до 36,4% (+16,4%), тоді як низький рівень у цих компонентах зменшився майже вдвічі. Установлено, що застосування індивідуальних та групових вправ, імпровізаційних завдань, інтерактивних ігрових та цифрових методів, а також підтримка педагогічного партнерства між учителем, учнями та батьками, забезпечило всебічний розвиток музичного мислення, технічних навичок, емоційної виразності та внутрішньої мотивації учнів. Проаналізовано, що диференційований підхід до учнів із різним рівнем підготовки дозволив

максимально врахувати їхні індивідуальні потреби, стимулювати самостійність та цілеспрямованість, формувати впевненість у власних творчих можливостях та сприяти соціалізації в колективі.

Проведене дослідження довело ефективність методики розвитку творчих здібностей учнів мистецької школи, підтвердило позитивну динаміку всіх трьох компонентів творчих здібностей учнів мистецької школи, синтезувало методичні підходи для подальшого вдосконалення освітнього процесу та обґрунтувало доцільність її подальшого застосування в практиці музичної освіти.

Перспективи подальших досліджень полягають у вдосконаленні комплексних програм музичної освіти, які поєднують технічну підготовку, розвиток творчих здібностей та емоційної виразності учнів, застосуванні індивідуалізованих, інтерактивних і цифрових методик, імпровізаційних завдань, а також активного педагогічного партнерства між учителем, учнями та батьками; додатково, дослідження можуть зосереджуватися на оптимізації диференційованих підходів до учнів із різним рівнем підготовки, стимулюванні самовираження, внутрішньої мотивації та соціалізації в колективі для підвищення музичної компетентності та творчого потенціалу учнів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Барановський Ю. Виконавство на саксофоні: історія та сучасність. *Актуальні проблеми мистецької підготовки майбутнього вчителя (IX школа методичного досвіду): матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю, 22-23 листопада 2022 року*. Вінниця, 2022. С. 28-32.
2. Бішко В.П. Розвиток творчих здібностей дітей: методи стимулювання креативності. *Częstochowa, the Republic of Poland. November 1-2. 2023*. С. 63-66.
3. Божок Т. Феноменологія духовно-творчого потенціалу підлітків. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2015. №12. С. 220
4. Бузова О. Д., Вовк М. П., Філіпчук Н. О. та ін. Теоретико-методологічні аспекти фахової підготовки майбутніх учителів мистецьких дисциплін: здобутки, проблеми та перспективи: колективна монографія / за ред. А. І. Омельченко. Львів-Торунь: Liha-Pres, 2025. 174 с.
5. Бусел В. Т. Великий тлумачний словник сучасної української мови. Київ, Ірпінь: Перун, 2005. 1728 с.
6. Волинець К. І., Чаяло О. Характеристика дефініційного поля феномену творчих здібностей дітей дошкільного віку. *Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації: матеріали Міжнародної науковопрактичної інтернет-конференції (м. Переяслав-Хмельницький, 28 лютого 2019 року)*: Переяслав-Хмельницький. 2019. Вип. 44. С. 141-147.
7. Громченко В.В. Духове соло в європейській академічній композиторській та виконавській творчості XX -початку XXI ст. (тенденції розвитку, специфіка, систематика). Київ-Дніпро: ЛПРА, 2020. 304 с.
8. Енциклопедія освіти. Національна академія педагогічних наук України; [гол. ред. В.Г. Кремень; заст. гол. ред. В. І. Луговий, О. М. Топузов; відп.

наук. секр. С. О. Сисоєва]: 2-ге вид., допов. та перероб. Київ: Юрінком Інтер, 2021. 1144 с.

9. Єрмечук Ю.В. Розвиток творчих здібностей молодших школярів засобами нетрадиційних технік малювання - Рукопис. Магістерська робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності 013 Початкова освіта. - Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича. Чернівці, 2023. 128 с.

10. Завалко К. В., Халілова А. Е. Основи доінструментальної підготовки в музичній освіті: навч.-метод. посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2022. 214 с.

11. Зотов Д. І. Виконавство на саксофоні в системі музичного мистецтва ХХ століття: дис.. на здобуття ступ. канд. мист., спец. 17.00.03 Музичне мистецтво. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2018. 298 с.

12. Зотов Д.І. Проблематика початкового етапу розвитку саксофона як інноваційного інструмента європейського музичного мистецтва. *Традиції та новації у вищій архітектурно-художній освіті: збірник наукових праць*. Харків: ХДАДМ, 2016. № 3. С. 16-21.

13. Зубалій А. О. Творчі здібності дітей старшого дошкільного віку та готовність до їх формування. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2025. № 217. С. 131-136.

14. Історія становлення та перспективи розвитку духової музики в контексті національної культури України та зарубіжжя: збірник наукових праць. Випуск 13. Рівне: Волинські обереги, 2021. 180 с.

15. Кирил О. О. Квартет саксофонів як форма ансамблевого виконання: історія та специфіка. *Слобожанські мистецькі студії*. 2025. Вип. 2 (08). С. 121-126.

16. Кондратова Л. Педагогічні прийоми для розвитку творчих здібностей учнів на уроках мистецтва. 2024. URL: https://znayshov.com/News/Details/pedahohichni_pryiomy_dlja_rozvytku_tvorchykh_z_dibnostei_uchniv_na_urokakh_mystetstva (дата звернення: 25.10.2025).

17. Кравченко А.І. Камерно-інструментальне мистецтво України кінця ХХ - початку ХХІ століть (семіологічний аналіз): монографія. Київ: НАКККиМ, 2020. 300 с.
18. Кримова Н.О., Мозгова О.Р. Особливості розвитку творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку. *Актуальні проблеми сучасної психологічної науки: виклики сучасності*. Житомир. 2022. С. 50-52.
19. Крупей М. В. Теоретичні основи формування виконавської майстерності саксофоніста: Одеса: Астропринт, 2014. 496 с.
20. Кульчицька О. І. Психологічні особливості дітей дошкільного віку *Обдарована дитина*. 2014, № 4. С. 14-28.
21. Курлянд З. Н. Формування творчої педагогічної позиції майбутніх учителів у процесі професійної підготовки. *Інноваційна педагогіка*. 2019. Вип. 19, т. 2. - С. 17-22.
22. Лазаренко Н., Візнюк І. Моніторинг забезпечення якості професійної освіти педагогів в контексті євроінтеграції. *Comparative Professional Pedagogy*. 2023. Т. 13, № 1. С. 11-19.
23. Лебедь В. О. Академічні твори для саксофона з духовим оркестром як репертуарна новація сучасного саксофонного виконавства: дис. ... наук. ступеня доктора філософії: 025 -Музичне мистецтво. Дніпро: КВНЗ «Дніпропетровська академія музики ім. М. Глінки», 2023. 247 с.
24. Лобова О. Музично-творчий розвиток молодших школярів засобами музично-рухливої діяльності. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*. 2016. Т. 2 (53). С. 109-113.
25. Максименко Д. Європейський саксофонний концерт: теоретичні засади та виконавські інспірації: дис. ... канд. мист.: 17.00.03 «Музичне мистецтво». Львів: ЛНМА ім. М.В.Лисенка, 2018. 203 с.
26. Максименко Л. В. Французька саксофонова школа: дискурс розвитку та сучасний стан. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного*

університету імені Володимира Гнатюка. Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім.В.Гнатюка, 2012. № 1. С. 59-65.

27. Мимрик М. Темброво-виражальні засоби сучасного саксофонного виконавства. *Часопис Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського*, 2022. 1 (54), 28-46.

28. Мимрик М.Р. Саксофон в українській камерній музиці кінця XX - початку XXI століття: композиторська творчість і виконавська практика: автореф. дис ... канд. мистецтвознавства: 17.00.03. Київ, 2013. 17 с.

29. Михайлишин В. А., Поліщук, В. І. Сучасний стан шкіл саксофону в Україні. *Житомирський державний університет імені Івана Франка*. Житомир, Україна. С.1-7.

30. Міщедченко В. Розвиток творчих здібностей учнів засобами різних видів музичної діяльності. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Глухів, Сумська область. Вип. 27, т. 3. С. 248-252.

31. Міщенко, Н. І. Розвиток творчого потенціалу молодших школярів засобами інноваційних технологій. *Таврійський вісник освіти*. 2017. №1. С. 138-144.

32. Овчаренко Н. Теоретико-методологічні засади професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до вокально-педагогічної діяльності. Дис. ... докт. пед. наук: 13.00.04, Кривий Ріг, 2016.

33. Овчаренко-Пешкова О. С. Методологічні засади формування художньо-творчої компетентності учнів на уроках музичного мистецтва. *Актуальні проблеми мистецької педагогіки*. Вип. 2 (5). 2024. С.62-66.

34. Павленко І., Курліщук І. Особливості розвитку творчих здібностей учнів засобами мистецтва в сучасній загальноосвітній школі. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2020. Т. 70(3). С. 89-93.

35. Павлюк Р.В. Збірник «Популярні п'єси» для саксофона in Es та фортепіано М. Мюля в аспекті виховання професіоналізму саксофоністів. *Музикознавча думка Дніпропетровщини*. Дніпро: ГРАНІ, 2024. Вип. 27 (2). С. 213-222.
36. Палійчук І.С., Яськів А.Б. Жанрово-стильові та виконавські особливості етюдів для саксофона Ж.М. Лондейкса. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. Київ: ІДЕЯ-ПРИНТ, 2020. №3. С.217-222.
37. Попова О. В., Жуков В. П. Підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва до організації інтегрованого навчання учнів: монографія. Х.: Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, 2022. 318 с.
38. П'явка К. М. «Музично-творчі здібності» як наукова категорія у філософських та психолого-педагогічних дослідженнях. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти*. 2023. Вип. 29. С. 15-21.
39. Росляк В. Роль музичного мистецтва у розвитку творчих здібностей дошкільників. *Актуальні проблеми мистецької підготовки майбутнього вчителя (IX школа методичного досвіду): матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю, 22-23 листопада 2022 року*. Вінниця, 2022. С. 300-304.
40. Руда Г. С. Розвиток музичних здібностей у дітей молодшого шкільного віку. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 16. Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики: зб. наук. пр.* Київ, 2017. Вип. 29 (39). С. 169-172.
41. Степанова А.О. Методичні вказівки до вивчення дисципліни «Основний музичний інструмент» (саксофон) для студентів бакалаврів. Одеса: Університет Ушинського, 2020. 53 с.

42. Стецюк М. В., Крусь О.П. Методи розвитку творчих здібностей учнів-піаністів дитячої музичної школи. *Мистецька освіта та розвиток творчої особистості: зб. наук. пр.* Рівне, 2023. Вип. 9. С. 37-44.
43. Типова навчальна програма з навчальної дисципліни «Музичний інструмент саксофон» елементарного підрівня початкової мистецької освіти. Київ, 2019. 18 с.
44. Тілікіна Н.В. Оцінка та моніторинг ефективності навчальних заходів (тренінгів, семінарів, вебінарів тощо). Практичний посібник. Київ: ТОВ «Агентство «Україна», 2024. 96 с.
45. Турчин Т., Примаченко К. Навчання мистецтву за гуманно-естетичним підходом. *SWorld Journal*. 2020. Т. 6(4). С. 29-31.
46. Удовенко Е. О. Філософсько-психологічні аспекти розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку. *Молодий вчений*. 2018. № 8.1 (60.1). С. 99-104.
47. Черсак О., Молодій О. Розвиток музично-творчих здібностей учнів початкової школи на уроках музичного мистецтва. *Молодь і ринок*. №4 (190). 2021. С. 132-136.
48. Чжань Цзянянь. Деякі положення методики навчання гри на саксофоні. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти*. Київ: Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, 2014. Вип. 16 (21). С. 96-99
49. Чистякова І. Європейські традиції та практики професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва (на прикладі вчителів вокалу чи інструменту музичної школи). *Освіта. Інноватика. Практика*. 2024. Т. 12, № 6. С. 60-65.
50. Черноус В. Творчі здібності особистості: визначення, сутність, структура. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2017. № 5. С. 82-87.
51. Шкоба В. А., Горобець Т. В., П'явка К. М. Формування музично-творчих здібностей здобувачів фахової передвищої освіти засобами

інструментального мистецтва. *Академічні студії. Серія «Педагогіка»*. 2022. Вип. 1. С. 84-90.

52. Якименко П. Методичні підходи до формування педагогічної творчості в умовах сучасної освітньої реформи. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2023. № 8-9 (132-133). С. 373-380.

53. Ян Яньчі. Методика навчання гри на саксофоні учнів-початківців у закладах позашкільної спеціалізованої освіти: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Я. Ян; наук. кер. Р. А. Савченко. Київ, 2018. 205 с.

54. Ярова О. Б. Тенденції розвитку початкової освіти в країнах Європейського Союзу: дис. ... д-ра пед. наук: 13.01.01 - загальна педагогіка та історія педагогіки. Київ, 2018.

55. Яськів А. Б. Французька школа гри на саксофоні: історичний аспект. *Музикознавча думка Дніпропетровщини*. 2025. Т. 28, № 1. С. 190-205.

56. Palamarchuk O., Vyznyuk I., Gaba I. Family education in the context of the development of empathy of primary school students. *Наукові інновації та передові технології. Серія: Психологія*. 2023. № 12 (26). С. 643-654.

ДОДАТКИ

Додаток А

ОПИТУВАЛЬНИК ДЛЯ УЧНІВ

щодо розвитку творчих здібностей у процесі навчання гри на саксофоні
Ім'я та прізвище учня: _____

Клас: _____

Дата заповнення: _____

Оцініть, будь ласка, свою думку щодо кожного твердження, позначивши варіант:

Так / Частково / Ні

I. Творчо-інтелектуальний компонент

1. Я можу придумати свій варіант виконання знайомого музичного твору.
Так / Частково / Ні
2. Під час гри я інколи вигадую свої мелодії або музичні фрази.
Так / Частково / Ні
3. Мені легко придумати інший ритм або змінений мотив до вже відомої мелодії.
Так / Частково / Ні
4. Я можу передати різний настрій у музиці — радість, сум, спокій, хвилювання.
Так / Частково / Ні
5. Під час виконання твору я уявляю історію або образ, який хочу показати музикою.
Так / Частково / Ні

II. Музично-сенсорний компонент

6. Я добре чую, коли нота звучить чисто, а коли — фальшиво.
Так / Частково / Ні
7. Мені легко потрапляти у ритм під час гри.
Так / Частково / Ні
8. Я можу впізнати знайому мелодію або інтервал, почувши їх на слух.
Так / Частково / Ні
9. Під час гри я вмію контролювати дихання, пальці та артикуляцію.
Так / Частково / Ні
10. Я можу грати тихо, голосно, м'яко або різко — так, як потрібно для виконання твору.
Так / Частково / Ні

III. Мотиваційно-особистісний компонент

11. Мені подобається вчитися грати на саксофоні.
Так / Частково / Ні
12. Я приходжу на заняття із бажанням і цікавістю.
Так / Частково / Ні
13. Я регулярно займаюся вдома та виконую завдання вчителя.
Так / Частково / Ні
14. Я хочу досягти кращих результатів і готовий працювати більше.
Так / Частково / Ні

15. Я не боюся виступати перед іншими та хочу брати участь у концертах.

Так / Частково / Ні

IV. Додаткові запитання (відкриті)

16. Що тобі найбільше подобається у грі на саксофоні?

17. Що, на твою думку, тобі хотілося б покращити?

18. Чи любиш ти вигадувати власні мелодії? Якщо так — які саме?

19. Що допомагає тобі найкраще навчатися музиці?

20. Яку музику ти любиш виконувати найбільше і чому?

Додаток Б

Твори, виконані учнями 3–4 класів на саксофоні

№	Назва твору	Автор	Тематика / характер твору
1	Ode to Joy	Л. ван Бетховен	Класична мелодія, радісний настрій
2	Minuet	Й. С. Бах	Класичний танцювальний твір, помірний темп
3	Eine kleine Nachtmusik	В. А. Моцарт	Легка, веселкова класична мелодія
4	Summertime	Дж. Гершвін	Джазова п'єса з лірикальним характером
5	Fly Me to the Moon	Б. Говард	Джазовий стандарт, плавний темп
6	Careless Whisper	Дж. Сміт	Популярна мелодія з легкою лірико-джазовою лінією
7	Deck the Hall	Народна / дитяча	Святкова, ритмічна мелодія
8	The Blue Bells of Scotland	Народна	Мелодія середньої складності для розвитку слуху
9	Little Man	Народна / дитяча	Весела, коротка мелодія
10	Good Night Ladies	Народна	Легка колискова
11	Folk Dance	Народна	Танцювальна мелодія

12	Twinkle, Twinkle, Little Star	Народна / дитяча	Простий мотив для початкових виконавців
13	French Song	Народна / дитяча	Легка мелодія з європейським колоритом
14	Battle Hymn of the Republic	Народна / патріотична	Маршова, ритмічна п'єса

Додаток В

**Рівні розвитку творчих здібностей учнів 3-4 класів під час навчання гри на
саксофоні**

№	Учень	Твір (автор)	Творчо-інтелектуальний	Музично-сенсорний	Мотиваційно-особистісний	Загальна характеристика
1	Андрій К.	Pachelbel – <i>Canon in D</i>	Середній	Середній	Середній	Стабільний розвиток, рівномірні навички
2	Марія П.	Gershwin – <i>Summertime</i>	Високий	Середній	Високий	Виразність та творче мислення добре розвинені
3	Олег С.	Anderson – <i>Blue Tango</i>	Середній	Низький	Середній	Потребує технічного вдосконалення
4	Вероніка Т.	Vivaldi – <i>Largo</i>	Середній	Високий	Середній	Має сильне музичне відчуття, середня мотивація
5	Дмитро Л.	Rogers – <i>My Favorite Things</i>	Низький	Низький	Середній	Недостатня техніка, але позитивне ставлення
6	Катерина Б.	Yiruma – <i>River Flows in You</i>	Високий	Високий	Високий	Один із найкращих результатів, стабільно високі показники

7	Максим Ч.	Joplin – <i>The Entertainer</i>	Низький	Низький	Низький	Потребує глибокої корекційної роботи
8	Ірина Ж.	Morricone – <i>Gabriel's Oboe</i>	Середній	Середній	Середній	Гармонійний середній рівень, хороша динаміка розвитку
9	Тимофій Р.	Mozart – <i>Menuet</i>	Середній	Середній	Середній	Стандартний рівень сформованості навичок
10	Софія М.	Piazzolla – <i>Oblivion</i>	Високий	Високий	Середній	Дуже музична, варто зміцнити мотивацію
11	Роман Д.	Mancini – <i>Pink Panther Theme</i>	Низький	Середній	Низький	Має потенціал, але мотиваційні труднощі
12	Аліна Г.	Debussy – <i>Rêverie</i>	Середній	Середній	Середній	Творчий учень зі збалансованим розвитком

Додаток Г

Вправи для розвитку творчих здібностей учнів мистецької школи під час навчання гри на саксофоні

Вправа 1. Пальцеві комбінації “С–G”

Мета: Удосконалення техніки пальців та координації рук.

Опис: Учень послідовно проходить ноти від С до G, використовуючи різні ритмічні схеми: рівномірні ноти, тріплети, паузи. Вчитель коригує положення пальців та положення інструменту.

Очікуваний результат: Плавне виконання нот, правильна постановка пальців, контроль ритму та дихання.

Вправа 2. Дихальні вправи “Довгі звуки”

Мета: Поліпшення контролю дихання та стабільності тону.

Опис: Учень виконує довгі ноти на одному диханні, змінюючи динаміку (*forte*–*ріано*) та темп. Практикуються поступові збільшення тривалості звуку та плавність звучання.

Очікуваний результат: Рівномірне звучання, точність інтонації, стабільний контроль дихання.

Вправа 3. Артикуляційні техніки “Тон–Сі–До”

Мета: Розвиток чіткості артикуляції та виразності.

Опис: Виконання коротких музичних фраз легатто, стаккато, тремоло; зміна ритмічної та динамічної модифікації нот.

Очікуваний результат: Чітке відтворення нот, різноманітність звукового відтінку, підвищення музичного слуху.

Вправа 4. Ритмічні патерни з метрономом

Мета: Поліпшення ритмічної точності та відчуття темпу.

Опис: Виконання простих та складних ритмічних схем, поступове прискорення та уповільнення темпу, синхронізація з метрономом.

Очікуваний результат: Точне дотримання ритму, розвиток внутрішнього метронома.

Вправа 5. Імпровізація на три ноти

Мета: Розвиток початкових імпровізаційних навичок.

Опис: Використання трьох нот (наприклад, C–D–E) для створення власних мелодичних фраз, експерименти з ритмом, динамікою та тембром.

Очікуваний результат: Вміння створювати музичні рішення без готового зразка, розвиток креативності.

Вправа 6. Повторення мелодій на слух

Мета: Розвиток слухової чутливості та музичної пам'яті.

Опис: Учитель виконує коротку мелодію, учень відтворює її з мінімальною допомогою, поступово збільшуючи складність.

Очікуваний результат: Точне відтворення інтонації та ритму, розвиток музичної пам'яті.

Вправа 7. Мелодійне варіювання

Мета: Розвиток музичного мислення та оригінальності.

Опис: Учень бере відому мелодію і створює власну варіацію, змінюючи ритм, темп та характер виконання.

Очікуваний результат: Формування творчого підходу до музики, розвиток аналітичного мислення та фантазії.

Вправа 8. Групова гра у дуєті

Мета: Розвиток слухового сприйняття та взаємодії.

Опис: Двоє учнів виконують одну мелодію в унісон або гармонії, дотримуючись ритму та динаміки.

Очікуваний результат: Розвиток командної взаємодії, слуху, синхронності.

Вправа 9. Творча інтерпретація твору

Мета: Розвиток емоційної виразності.

Опис: Учень обирає твір і змінює темп, динаміку, характер виконання відповідно до власного бачення.

Очікуваний результат: Передача емоційного змісту, розвиток індивідуального стилю виконання.

Вправа 10. Темброві варіації

Мета: Розвиток контролю тембру та виразності звучання.

Опис: Виконання однієї мелодії з різними тембрами: ніжно, яскраво, різко, м'яко.

Очікуваний результат: Вдосконалення тембрового відчуття, розвиток чутливості та експресії.

Вправа 11. Ритмічні ігри

Мета: Розвиток ритмічного мислення та координації.

Опис: Учень повторює ритми, які показує вчитель руками або словами (клацання,

стукіт), використовуючи саксофон.

Очікуваний результат: Поліпшення ритмічної точності та слухового сприйняття.

Вправа 12. Композиційні завдання

Мета: Розвиток продуктивності музичного образу.

Опис: Учень створює короткий твір (4–8 тактів) з використанням музичних елементів, освоєних на заняттях.

Очікуваний результат: Здатність логічно структурувати музичні фрази, формування завершених музичних образів.

Вправа 13. Самостійна підготовка творів

Мета: Розвиток самостійності та відповідальності.

Опис: Учень готує твір для індивідуального виконання, контролює техніку, ритм та музичну виразність.

Очікуваний результат: Впевненість у власних силах, розвиток дисципліни та організованості.

Вправа 14. Конкурс інтерпретацій

Мета: Стимулювання творчої активності та самовираження.

Опис: Учні демонструють власну інтерпретацію обраної мелодії перед класом, використовуючи темп, динаміку та тембр.

Очікуваний результат: Активне застосування творчих навичок, розвиток емоційної стійкості та артистизму.

Вправа 15. Музичні експерименти

Мета: Розвиток креативності та винахідливості.

Опис: Комбінування різних ритмів, мелодій та тембрів для створення нетрадиційних музичних фраз.

Очікуваний результат: Підвищення музичної фантазії, оригінальності та адаптивності до нових музичних завдань.

Методика розвитку творчих здібностей учнів мистецької школи з урахуванням рівня під час навчання гри на саксофоні

1. Високий рівень учнів

Творчо-інтелектуальний компонент:

- **Оригінальність виконання:** виконання творів із власними музичними інтерпретаціями; створення варіантів аранжування; обговорення ідей у групі.
- **Імпровізаційні навички:** складні імпровізаційні вправи на довших музичних фразах; створення мелодій на задану тему під акомпанемент.
- **Музичне мислення:** аналіз структури твору, складання планів виконання, робота з композиційними схемами.
- **Емоційна виразність:** передача характеру та складних емоційних відтінків твору.
- **Продуктивність музичного образу:** створення повноцінних музичних композицій; експерименти з тембром, динамікою і ритмом.

Музично-сенсорний компонент:

- Вправи на точність інтонації у сольних і ансамблевих виконаннях.
- Складні ритмічні вправи та робота з метрономом.
- Розпізнавання інтервалів та мелодійних схем, слухові диктанти.
- Пальцеві комбінації, контроль дихання та артикуляції.
- Вправи на динаміку та темброві нюанси, аналіз записаних виконань.

Мотиваційно-особистісний компонент:

- Участь у конкурсах і концертах, обговорення досягнень.
- Індивідуальні та групові проекти, музичні експерименти.
- Самостійне планування практики та підготовка до виступів.
- Постановка складних цілей та контроль прогресу.
- Розвиток впевненості під час сольних і колективних виступів.

2. Середній рівень учнів

Творчо-інтелектуальний компонент:

- Виконання творів із частковими варіаціями під керівництвом педагога.
- Просте імпровізування на коротких фразах; підтримка акомпанементом.
- Аналіз музичних фраз та передбачення розвитку теми разом із викладачем.
- Виконання з акцентом на динаміку та артикуляцію; тренування передачі настрою.
- Створення завершених музичних фраз; розбір і збірка композицій.

Музично-сенсорний компонент:

- Вправи на точність інтонації та слухові диктанти під наглядом.
- Ритмічні вправи з базовим метрономом та ансамблеве виконання.
- Розпізнавання простих інтервалів і мелодій.
- Контроль техніки гри, дихання та артикуляції.
- Вправи на динаміку та тембр із підтримкою педагога.

Мотиваційно-особистісний компонент:

- Заохочення до участі у виступах та проектах.

- Групові музичні експерименти та виконання додаткових творів.
- Планування короткострокової практики; підготовка до міні-виступів.
- Постановка досяжних цілей, контроль прогресу з викладачем.
- Вправи на подолання невеликих труднощів, підтримка впевненості.

3. Низький рівень учнів

Творчо-інтелектуальний компонент:

- Виконання творів під керівництвом викладача, повторення за зразком.
- Просте імпровізування з готовими мотивами.
- Аналіз структури твору та складання простих схем разом із педагогом.
- Передача настрою через допоміжні вправи та підтримку викладача.
- Створення коротких завершених музичних фраз.

Музично-сенсорний компонент:

- Вправи на інтонацію із слуховою підтримкою педагога.
- Просте ритмічне повторення та гра з метрономом.
- Розпізнавання базових інтервалів і ритмічних фраз.
- Контроль базової техніки гри, дихання і артикуляції.
- Виконання з обмеженими динамічними та тембровими відтінками.

Мотиваційно-особистісний компонент:

- Мотивування через цікаві завдання та похвалу.
- Групові вправи і колективні ігри для активності.
- Підготовка до виступів із безпосередньою підтримкою викладача.
- Постановка реалістичних короткострокових цілей.
- Розвиток впевненості через прості успішні виконання.